

سید صبح ۱۵

КАСИМЪ

ДАТЫПОВЪ

مطالعہ

ادارہٴ اسلامیہٴ اور نبورغیہٴ اوزرینہ عالمی لومز طرفندن نکاح خصوصیت
یا زلان افکار لرك خلاصہ سی جمع ایدلن رسالہ در . ارباب اعتبار
وبصیرتہ عرض ایتہک نیتیلہ ترتیب ایدلدی .

صاحبی

رضاء الدین بن فخر الدین

ایکینچی طبع

[۱۳۲۱ — اوقفا]

لیس المدامة مما استریح له * ولا مجاوبة الاوتار والنغم
وانما لذتی کتب اطالعها * وخادمی ابدانی نصرتی قلمی

ویسق بلک سنک « خدمت شرکتی » مصارفیلہ نشر اولندی .

مطالعه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

علماء کرامک اثر لر نی و ثمرهء اجتهاد لر نی جمع ایلمک مرغوب
 شی ایدکنده شبهه یوقدر . عصر لر نده اولان اذکیاء و کندیلرینه خلق
 اوله چق فضلاء ایچون بوندن قدر لو یادکار و هدیه بلکه بولنماز .
 شوگا بناء بن هم ، زمانمزه اولان مستثنی فاضلر مرک نکاح خصوصنده
 یازمش اولان کاغدلر نی بو اورنده جمع ایلم . بونکله ، نه قدر
 کیمسه لری قلم لر نین توگلمش اثر لر نی ضیاعدن حفظ ایدوب ، اکابر
 افکار نی اصاغر ایرشدر مکن واسطه اولقی شرفنی احراز این چکنی امید ایتم .
 مختلی اورندن و مختلی کیمسه لردن جیولمش مکتوبلرک بر برینه
 تمام غریب روشه یازلنه چقی معلومر . شوگا کوره بو مکتوبلردن
 بعضیلری فوق العاده تفصیل ایلمش و بعضیلری هم بونسبتنده اجهال
 این لمشیدی . شونک ایچون بونلری حرفیا یازقی مناسب کورلما ی ،
 بلکه مضمونلر نی سلامت قالدر دیغم حالده الفاظنی تاخیص و اختصار
 ایلم . لکن حرفی و کلمه لری بر برینه طوتاش و یا که آیروب
 یازمده ، اوشدات بر کلمه نی تورلی اورنده تورلی روشه یازقی
 کبی قصورلق و قید سزلک ، بنده طبیعی درجه سنده در . اصلاح لسان
 و اصلاح قواعد کتابت مسلکینه ثابت و راسخ القدم اولان غیر تلو

ادبامز، بنم بوقصورمی عناد یا که تعصبه نسبت ایلمای، بلکه مینلا اولدیغم اعتبارسزلق و مسامحه مه حمل ایلسونلر [۱].

بیان ایتدکم روشچه بن، بو اورنک مکتوبلرک خلاصه لرنی ترتیب ایلدم. اما اصل مکتوبلری کورمیه قص و ارزو ایدن اولورسه، آنک ایچون اداره اسلامیه نك ۱۸۹۶ سنه میلادیه سنده، برنجی شعبه نك (۶۵۳) نومرولی دفترینه مراجعت ایلمک لازم اولور [۲].

ها که سز مطالعه لردن فائک آز اولچغی شبهه سزدر. شونک ایچون صوک زمانلرده نشر اولنان اثرلر، حتی مکایت و رومانلر، جمله سی تطبیق و محاکمه ایدلنوب ترتیب ایدلر کیری کبی، محاکمه ایله اوقولمق ایچون هم قولای روشک یازلمقلردر. شوکا کوره بن هم مختلانی اثرلر و نسخهلردن جمع ایدوب، بورساله نك اولینه بر قدر فائکلر درج ایتدم. چونکه بوفائکلر سبیلی اصل متصد اولان مکتوبلری مطالعه وقتنک محاکمه ایتیمه یینگل اولور، دیه ظن ایتدم. گرچه کوب بیلوچیلر ایچون بوفائکلرک لزومی یوق ایدکی معلوم ايسه ده، لکن بر قدر خلغمزک بویله تنبیه و دلائلره احتیاجلری وارلغی انکار اولنماز. حالبوکه بن، بورساله یی اوشبؤ صوکغیلر ایچون ترتیب ایلدم. شونک ایچون کوب بیلوچیلر مز، رساله مزده اولان قصورلغمزی صاناب عزیز عمرلرنی ضائع ایتماسونلر. بلکه باشقه بر مهم مسئله لر ایله مشغول اولسونلر. کوب بیلوچیلرک خدمتلری ده کوب اوله چقدر.

[۱] بوایری یازدیغم وقت، یازو رسملرنی تصحیح ایتمک ایچون ابتداء نیت ایتدکم ساعت ایدلی.

[۲] بونک اصل نسخه سنی بر مرتبه اولسون طبع ایتدکم لازم ایدلی، فقط بونک ایچون بؤوک بر بایلق حاجت اولور، زیرا کاغذ حسابی کوب اوله چقدر.

برنجی فائده

قضاء . قاضیلق . امامت .

قضاء : ایکی خصم آره سنک اولان دعوانی حکم شرعی ایله فصل ایتمکدرکه بویله فصل ایدوچی کیمسه یه قاضی دینلور . افندمز رسول اکرم صلی الله علیه وسلم کندیسی و آنک صوکنک خلیفه لری قضاء منصبنک اولمشلر ، و باشقه لره هم تابشرمشلر در .

قاضیلق هم قضاء ، قرآن ، حدیث ، اجماع امت ایله ثابت اولان حکم دینی اولدیغی ایچون انسانلر معیشت ایدن اورنلرده فرض کفایه جهله سنکندر . اگرده آره دن هیچ کیم اختیار ایتماز ایسه ، جهله سی موأخذه گه مستحق اولورلر [۳] .

قاضیلق منصبنی تقلید ایدر ایچون امیرالمؤمنین ، یا که آنک طرفندن قویلمش سلطان و امیرلریوق اولدیغی تقدیرده هر بر حکمدار و پادشاهدن تقلید ایدلمک درستدر . حتی بوکبی پادشاهلرک مسلمان اولمسی ده شرط دکلدر . شوکا بناء مسلماندن باشقه پادشاهلر طرفندن نصب ایدلن قاضیلر ، شرعا قاضی اولوب ، ایلمش حکملری نافذ اولور . اما هیچ کیم طرفندن نصب ایدلمیان کیمسه نک حکمی قوتسز و ثمره سز اولور .

قذف خصوصنده حد یورتلمگان ، عقللو ، آزاد ، هر مسلمانک قاضی اولمقی درست اولسه ده ، قاضیلقده کامل اولمق ایچون عدل و عقیقی اولمقی ، قرآن و حدیث شریفلردن درست معنا فوهم ایدرلک

[۳] بوسوز ، وعموما فائده لریک کوب یورلی ابن الهمام حضرتلریک فتح القدر نام مبارک کتابندن آلمشدر . (ج ۵ ص ۴۵۳ - ۴۵۷) .

قوتی اولمق شرطدر. بویله کیسه لربار وقتده باشقه لرنی وخصوصا فاسقلرنی قاضی نصب ایلمک تیوش دگلدر.

قاضیلق، اورن، وقت، شرط ایله مقید اولمقنی قبول ایتدیکی کبی بعض ماده لرنی استثناء ایلمک هم ممکن اولور. مثلا فلان اورن یا که فلان وقتده قاضی اولورسک، یا که فلان شرط تابولسه قاضی اولورسک، یا خود فلان اورنه قاضی اولدک لکن فلان خصوصه حکم ایلمکدن ممنوعسین دینلور ایسه، جمله سی شرعا معتبر اولور. منع ایدلن ماده لرده (طرفین التماسینه مبنی اولانلاردن بعضیلری مستثنی اولنهرق) تفتیش و حکم ایدر ایسه نتیجه سز قالور.

قاضیلق ایچون، منشورنک «قاضی» عنوانی یازلمق شرط اولمای بلکه آنی لازم ایدچک عنوان اولمقی کفایت ایدر. قضاء وظیفه سنی لازم ایدچک بر لقب ایله نصب اولندیغی صوک، مشقتارنی تحمل ایلماز ایچون «یوق بن قاضی دگلم» دیه حضورنک واقع اولان دعوالره التفات ایتمه کاتلر البته مسئول اولنورلر.

مملکتده اولان روسیه ده، دستور العمل اولان ملکلی نظام وزا کونلره [۴] موافق اداره اسلامیه اورنبورغیه دائره سنک اولان اماملری محله اهلی انتخاب ایدوب، اوزلرینک ویا که وکیللرینک امضاسی ایله انتخابلری تأکید ایدلنور. بو امضا و انتخابلرک درست اولوب، اولمادیغنی بیلمک ایچون ملکیه مأموراری طرفندن تدقیق ایدلنور. وامامت منصبنه لائق اولوب، اولمادیغنی تجربه ایلمک ایچون اداره اسلامیه اورنبورغیه ده امتحان ایدلنور، صوکره ولایت محکمه سی یا که والی وغوبرناطور طرفندن تصدیق ایدلنوب کند سینه توقيع (اوکاز) ویرلور.

[۴] ۱۱ نچی جلد یرنچی قسم ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵ نچی ماده لره (۱۸۹۶)

گرچه بو اوکارده امام عنوانی و بعضا باشقه عنوانلر هم علاوه ایدلنوب یازامقده ایسه ده، ملکیه نظاملری [۵] موجبی، بویله اوکارلری تحصیل ایدن کیمسه لر ایچون، امامت و خطابت خدمتندن آرتق، اصول عبادتنی قارامق، عقد نکاح و طلاق هم خلغ خصوصلرنک ظاهر اولان دعوالرنی تفتیش ایدوب، شریعت حکمنی اعلام ایلمک، وارثلک، عصبه لق و وصیت مسئله لرنده شرعی فتوالر کوسترمک ایله تکلیفی ایدلمشلدردر. کندیلرینه الزام ایدلن خدمتلرنک مساهله ایدرلر ایسه نظاما هم مسئول اولورلر. و آنلره مخصوص اولان خدمتلری اداء ایتمکدن باشقه لر منوع اولوب، حتی بعضیلرنک آغر جزاء لره هم تعیین ایدلمشدر.

عمومی نظاملره نظرا، اوز اورنلرینه باشقه لرنی نصب ایلمک وظیفه سی مطلقا اماملرده یوقدر. اوشنداق عزل ایدلمک لری فقط شرعا و یانظا ما جریمه لری اثبات ایدلمیه و یا که امامته مانع شیلری ظاهر اولمیه، یا خود کندیلری طرفندن استعفاء ایدلمک صورتلرینه مخصوص اولوب، بوندن باشقه ماده لرده اصلا معزول اولمازلر. حتی که بونلری عزل ایلمکده محله اهالیسی طرفندن ایدلن رجالر و اتفای نامه لرنکده دخلی یوقدر. اوشنداق تعیین ایدلن اورنلرندن خارجه کیدوب یورمک لری فقط ضبطیه مأمورلری طرفندن رخصت ایدلن ماده لره، یا که اداره اسلامیه بیورمش خصوصلره منحصردر.

خدمتلرنده اولان خدمتلرنده بونلرنک معاشرلی و باشقه مهماتلری جمله سی، محله اهالیسی اوزرینه تعیین ایدلمشدر. بونک ایچون خصوص عشر، زکات، فطره، نکاح آقچه سی دکل، بلکه مسکن حاضرلب و آیلق وظیفه و یرمک لری ایله الزام ایدلمشلدردر. ایددی بو اماملرمزه گرچه بو کونه قدر قاضی عنوانی اطلاق

ایدلماش ایسه ده، بیان ایدلن ماده لره بناء، اوزلرینه تابشرلمش شیلر خصوصتک شرعا قاضی اولمقلرنک هیچ شبهه اولماز. اوشبوکنا کوره، نکاح و طلاق خصوصلرنده محله لرنده ظاهر اولان دعوالری، خواه اداره اسلامیه دن بیورلسون، خواه بیورلماسون، تفتیش و حکم ایلمک، اماملر ذمه لرینه لازم اولوب، حکملری هم شرعا نافذ اولور. فقط دیکر محله لرده اولانلرنی فصل ایلمک انچون مستقل فرمان اولمق اقتضایدر. کرچه محله اره بالذات امام نصب ایلمک وظیفه سی اداره اسلامیه یه تاپشرلمش دگل ایسه ده، نصب اولنمشارنی بویله ر و شک تفتیش و فصل نزاع خصوصتک خواه اوز محله سی اولسون، خواه باشقه محله اولسون، مناسب کورلن اورنلره مامور ایلمک اداره اسلامیه یه خاص اولان وظیفه در.

اوشبو ذکر ایتدکمز امرلرده اماملرنی شرع نظرند قاضیلر، دیه اعتقاد ایتدیکمز انچون، حکملرک سندلرنی و فقهاء عظامدن روایت ایدلن مسئله لرک درجه و طبقه لرنی بیلوب موافقچه استعمال ایتمییه لزوم اولور. شوکنا کوره بو اورند، بزله هم فی الجمله بحث ایتمک قصدیله کله چک فائده یی یازمه ز.

ایکینچی فائده

حکملرک سندلری

قاضینک قضاسی سبیلی حقوقه هم حل و حرمت کبی شیلرده حکم ناجز اجراء ایدلنه چکندن جزا فاکم ایلمک و مساهله ایله اش قیلیمق اصلا جائز اولماز. بلکه مسئله لرنی زمان و مکان ایله کمایلیق تطبیق ایتدکندن باشقه، قوتلی سندلره بناء ایدرک فصل ایلمک قاهه سی،

قاضیلر ایچون برنجی درجه ده مههمدر . قوتلی دلیلر تابولمادیغنده باتدریج توپان درجه لره توشمک لازم کلور .
 حکملرک اصل واساسلری هیچ شبهه سز قرآن ، حدیث ، اجماع فقهاء ، کبی اصول شریعتلردر . بونلردن حکم استنباط واستخراج ایلمک ملکه سی اولمق ، البته الله تعالی حضرتندن الوغ مرحمت ومبارک فیض ایذکی معلوم اولور . لکن جناب اللهک افاضه سی فقط بر زمان ویاکه بر قومه خاص ایذکنی دعوا ایذرگه بنده لرک حقاری اولمادیغی ایچون بوزمانه بوندای کشیلر یوق ، دیه دعوا ایذن کیمسه لر ، درست دلیل ایراد ایلمک ایله مطالب اولورلر . خصوصاً الله تعالانک قدرینه منافی اولمیان بر شینک وارلغنی نفی ایلمک الوغ جسارتدر ، ظن ایذلنور . اما بوندای کیمسه لرک وارلغی بگا معلوم دکل ، دیمک ایکنچی مسئله در . حالبوکه بوکبی ذاتلردن ده بزم مرادهز ، مجتهد مطلق ویاکه مجتهد منتسب اولمای ، بلکه مجتهد لرک تأسیس ایلمش اصول وقاعدلری وآنارک ککوسترمکلری ایله اصول شریعتنه واقف اولان کیمسه لردر . مثلاً حامل اولان خاتونلرک عدتلری وضع حمل ایذیکنی ویاکه منکر اولان مدعا علیه گه یمین تیموش اولمقنی هر نه قدر مجتهد لر بیان ایلمش طریق استنبال وقاعدلر واسطه سیله اولسه ده ، لغت عرب و علم ادبی عارفلر ایچون آیت وحدیثدن فهملمک ممکن اولور . بواپسه تقلید صرف اولمای ، بلکه بزم دعوا ایذن کیمزه استنبال اوله چقدر .

ایمدی . بویله روش قرآن وحدیث معنالرنی ادراک ایذر قدر علوم عربیه سی اولمازسه ، یا که بونلردن استنبال ایذچک قواعد اصولدن بی خبر اولسه ، البته اول کیمسه ، مجتهد لردن برینه خالص تقلید ایذوب حکم ایلمیه مجبور اولور .

لکن مجتهد لره تقلید ایتمک هم ظن اولندیغی قدر یینگل برشی ء

اولم ازمه كرك . چونكه بونك ايچون بر قدر عربي بيلمك و اياره چك مجتهدك ترجمه عالمانى و آنك حقنك عالمرك شهادتنى ، نناء هم مدملرنى الحاصل علم و ديانت بابنده اولان مرتبه سنى ، آزا اولسه ده آكلامق لازم اولور . مدرسهر مزده منار ، تنقيح كنى اصول الفقوه فنندن تعليم و تدريس ايدلمك عادتنيك شيوعينه نظرا بر مجتهدك تقليد ايدر ايچون ، شول مجتهدك اصولنى ، كامل بيلمك و طر يقنك ملكه سى اولمق شرط دينلور ايسه خطاء اولمار . زيرا مقلد اولمق مستدل اولمغه منافى دگلدر . و الا افراد عوامدن بر كيمسه نك ، فقط اسملرنى ايشدوب ، بن علم كلامك امام جاحظ [۶] مذهبنك يم ، يا كه مسائل نحو ده امام مبرد [۷] مذهبنك يم ، ديمه سى ايله فقه ده امام داود الظاهرى [۸] مذهبنك يم ، ديمه سى آره سنك فرق يوقدر . بو كى دعوارك نه قدر غريب ايديكى بيلاندن مستغنى اولور .

ابو حنيفه (رضى الله عنه) مذهبنك اولانلر ايچون ، مذهبنك جمع ايدلمش مسئله لوك درجه لرنى بيلمك و هر برينى مناسب اورنى ايله استعمال ايلمك لازم اولدر . شونك ايچون اوشبو كله چك فائده مسئله لرك طبقه لرى خصوصنك بحث ايدلنده در .

اوچونچى فائده

حنفيه مذهبنده اولان مسئله لرك درجه لرى :

بزم حنفى مذهبنك فرعى مسئله لر اوشبو اوچ طبقه اوزرينه

[۶] ابو عثمان عمرو بن بحر الجاحظ الاصبهاني . شيوخ معتزله دن و متكلمينك مستثنى علماسندندر . نظامك شامگردى ايدى . وقائع و نوادى غايت كوب اولوب ، ادب كتابلرنده مسطوردر . (۲۵۵) ده بصره ده وفات اولدى .

[۷] ابو العباس محمد بن يزيد المبرد النوى . (۲۸۶) ده وفاتدر .

[۸] ابوسليمان داود بن خلف الاصبهاني الظاهرى . صاحب مذهب اولوب ، بر قدر علماء عظام كنديسنه تابع اولمهلدر . (۲۷۰) ده ارتحال ايلمشدر .

تقسیم ایدلنمشد. برنجی) اصول، در. بوگام ظاهر روایت و ظاهر
 مذهب ده دینلور. امام محمد [۹] ك «بغداد» ده تصنیف ایلمش الجامع
 الصغیر [۱۰]، الجامع الكبير، السير الصغیر، السير الكبير،
 الزيادات، الميسوط، نام کتابلرند مسطور اولان مسئله لر اوشبو
 طبقه دندر. بوتلری امام محمد حضرتلری کدی نك استاذی ابو یوسف
 [۱۱] واسطه سیله حضرت ابوحنیفه [۱۲] دن روایت ایدوب، کدی یسندن
 هم هر زمانه جمع عظیم واسطه سیله نقل ایدلنوب کلمشد. شونك ایچون
 بو کتابلرک امام محمد حضرتلری کتابلری ایدیکی ومشتمل اولان مسئله لر
 صاحب مذهبك سوزلری ایدیکی متواتر یا که مشهور اولمشدر. الحاکم
 الشهید [۱۳] ك «الكافی» اسملو کتابی، اوشنداقی اکابر اسلاف وهذاق
 اخلافتن معدود اولان ابو جعفر الطحاوی [۱۴]، ابو الحسن القدوری
 [۱۵]، ابو الحسن الكرخی [۱۶]، الحاکم الشهید، نام ذاتلرک
 مختصر لریدر. و بوتلر طبقه سنك اولان علماء عظام تألیفلری اوشبو ظاهر
 روایت مسئله لرینه ماتحتی اوله در. بدایة المبتدی [۱۷] کتابنك،

- [۹] ابو عبدالله محمد بن الحسن بن فرقة الثیبانی القاضی الحنفی، فقه ده اولان استاذلری ابوحنیفه،
 ابو یوسف، اولوب، حدیثی ابو عبدالله مالك بن انس الاصبیحی المدنی دن اخذ ایتمشدر. مذکور
 امام مالکدن (الموطأ) فی روایت ایده در. (۱۸۹) ده (ری) بلده سنده وفات ایتمشدر.
 [۱۰] فقه حنفی ده دستور العمل اولان بو کتابدر. ابو یوسف حضرتلری، جلیل القدر اولدی
 حالده مفرنده، حضرتده بوکتی یانندن آیرماز ایش. نه قدر معتبر بو کتاب ایدیکی بوندن
 معلوم اولور.
 [۱۱] ابو یوسف یعقوب بن ابراهیم بن حبیب الانصاری الحنفی قاضی القضاة. (۱۸۲) ده بغدادده
 وفات اولمشدر.
 [۱۲] ابو حنیفه نعمان بن ثابت بن نعمان الکوفی. استاذی حماد بن ابی سلیمان اولوب، کندیسی
 حنفیه مذهبده امامدر. (۱۵۰) ده بغدادده وفات اولدی.
 [۱۳] ابو محمد عمر بن عبدالعزیز بن عبدالله بن حسام الدین. الصدر الشهید دیمکه معروف
 ایدی. اعیان علمادن عزیز القدر بوکیمسه در. (۵۳۶) ده شهید اولمشدر.
 [۱۴] ابو جعفر احمد بن سلامة الازدی المصری الطحاویدر. اول حالنده شافعی مذهبده اولوب،
 صوکره حنفی اولدی. مؤلفات مشهوره سی گویدر.
 [۱۵] ابو الحسن احمد بن محمد بن احمد البغدادی القدوری الحنفی در. (۴۲۸) ده بغدادده ارتحال
 دار عقبی ایتمشدر.
 [۱۶] ابو الحسن عبدالله بن الحسن بن دلال البغدادی الکرخی الحنفی در. (۴۴۰) ده بغدادده وفات
 ایتمشدر.
 [۱۷] ابو الحسن علی بن ابی بکر بن عبدالجلیل برهان الدین المرغینانی الفرغانی الحنفی تألیفیدر.
 (۵۹۴) ده سمرقنده وفاتدر.

ذکر لری سبقت ایدن الجامع الصغیر ایله مختصر القدری نك ایکیسی جمع ایدلمشدر. شونک ایچون بو کتاب مشتمل اولان مسائل اصول جمله سندن ایدن یکنده شبهه یوقدر .

ایکنچی (نوادر در . بوکا ، غیر ظاهر روایت هم دیپورلر . بونلر ایسه امام محمدک برنجی طبقه ده ذکر ایدلن کتابلرندن باشقه کتابلری مشتمل اولان مسئله لر اولور . مثلا الکیسانیات ، الرقیات ، الجر جانیات ، الهارونیات ، نام کتابلری کبی . یا که امام محمدن باشقه کیمسه لرک کتابلری مشتمل اولان مسئله لر اولور . مثلا الحسن بن زیاده [۱۸] منسوب اولان المعجد ، هم ابویوسفه اسناد ایدلن الامالی [۱۹] کبی . اوشنداق ابن سماعه [۲۰] ، وهشام [۲۱] ، وابن رستم [۲۲] ، وبونلر کبی امام محمد اصحابنه نسبت ایدلن نوادر لر بو جمله دندر .

اوچونچی (فناوی ، در . بوکا واقعات هم دینلور . بو ایسه اوچ امامدن روایت تابولمیان مسئله لرده ، متأخرون اوزلری استنباط ایدوب جمع ایتدیگلری روایتلردر . النوازل [۲۳] ، وآندن صوک تالیفی ایدلن مجموع النوازل [۲۴] ، واقعات الناطفی [۲۵] ، واقعات

[۱۸] ابوعلی الحسن بن زیاد انصاری الکوفی الحنفی در . (۲۰۴) تاریخنده وفات اولمشدر .

[۱۹] امالی ، دیه درس وقتنده استاذلرک سویلمش سوزلری شامگردلر طرفندن یازلنلرک کتاب شکلنده ترتیب ایدلمیه آیتلور . بو عادت اسلاف کرام عصرنده شائع ومعتبر ایدی . روایتلره کوره ابویوسف حضرتارینک امالیسی اوچبوز جلددن زیاده ایمش .

[۲۰] ابو عبدالله محمد بن سماعه بن عبدالله بن هلال وکیع التمیمی الحنفی در . حفاظتقات جمله سندن معدود اولوب ، (۲۲۳) ده وفاتدر .

[۲۱] هشام بن عبدالله الرازی الحنفی و . امامین حضرتلرندن تحصیل ایتلمشدر . ثقات زمره سندن معدود اولوب ، ری ، بلده سنده وفات اولمشدر . وفات سنه سی معلوم اولمادی .

[۲۲] ابوبکر ابراهیم بن رستم المعروزی الحنفی در . علم حدیثی امام مالک بن انسدن اخذ ایدوب ، سکندیندن احمد بن محمد بن حنبل روایت ایلمشدر . استاذی ایله شامگردی کیملر ایدکی ملاحظه ایدلنسه قدری بلند ایدیکینه دلیل اولور . قاضیلقدن امتناع ایدن علمادان ایدی . حج سفرنده « نسیابور » شهرنده (۲۱۱) تاریخنده وفات اولدی .

[۲۳] صاحبی ابواللیث نصر بن محمد بن احمد بن ابراهیم السمرقندی الفقیه الحنفی در . امام الهندی دیکله معروف اولوب (۲۷۳) ده بلخده وفات اولمشدر . امام الحافظ دیکله معروف اولان ابواللیث نصر بوکا باشقه اولوب ، وفاتی ایسه (۲۹۴) ده واقعدر .

[۲۴] صاحبی ، احمد بن موسی بن عیسی بن مأمون السکسنی الحنفی در .

[۲۵] صاحبی ، احمد بن محمد بن عمرو الطبری الناطفی الحنفی در . (۴۴۶) ده ری بلده سنده وفات اولدی .

الصدر الشهيد [۲۶] اوشبو جمله دنبر. اما بونلردن صوك جمع ايدلن فتاوى كتابلرنده مثلاً فتاوى قاضيخان [۲۷]، المحيط البرهاني [۲۸]، خلاصة الفتاوى [۲۹]، وغيرلرده، اصول ايله نوادرهم واقعات مختلط ذكر ايدلمشدر. لکن بونلرك خلافتده اوله رق محیط السرخسی [۳۰] كتابنده بواوچ طبقه مسئله لر بربرندن آيرلوب، اولاً اصول، آنك صوكنده نوادر، آندن صوك فتاوى وواقعات، مرتب بيان ايدلمشدر. شول سببدن بوكتاب، گوزل ومقبول كتابلردن عد ايدلنور.

ایه دی، بو سوزلردن ظاهر اولدیغینه کوره. خلاصة الفتاوى، قاضيخان، الفتاوى الظهيرية (۳۱)، البزازية (۳۲)، وبونلر کبی فتاوى كتابلرنك مسطور اولان مسئله لرك جمله سنی ده منهب صاحب لرینك سوزلری دیه دعوا ایدرگه وآنلره نسبت ایلرگه مهنکن دکلدر. بلکه بعضیلری صاحب منهب افاده سی اولدیغی کبی، صوك کلن مشایخ لرك استنباط ایتدیکلری ده اولنور.

[۲۶] یوقاروده مذکور اولدی.

[۲۷] صاحبی، ابوالحسام بن منصور بن محمود قاضيخان فخرالدين الازجندی الفرغانی الحنفی در. (۵۹۲) ده وفات اولمشدر.

(۲۸) صاحبی، محمود بن الصدر السعید تاج الدين احمد بن الصدر الكبير برهان الدين عبدالعزيز بن عمر بن مازة الحنفی در. بوكتاب، قرق مجلد ایش. کندی دیارنده نسخه سی مفقود اولدیغی سببی، بوكتابدن فنوی جائز اولمادیغنی البحر الرائق صاحبی بیان ایتمش ایسه ده، بوزمانده نسخه سی تکثر ایتدیکی روایت ایدلنور.

(۱۹) صاحبی، ظاهر بن احمد بن عبدالرشید بن الحسين افتخار الدين البغاری الحنفی در. کتابی مشهور اولوب، کندیسی (۵۴۲) تاریخنده وفاتدر.

(۳۰) محمد بن محمد بن محمد رضی الدین السرخسی الحنفی نکردر. بوکیلمسه نك اوج عیطی اولوب، برنجیسی ارن جلد، ایکنجیسی دورت جلد، اوچونجیسی ایکی جلدده ایش. کاتب چلبی زماننده بو عیطلر شام، روم، مصر دیارنده کورلمکده ایش. کشف الظنون ده ایکی عیط رضوی وبر عیط سرخسی دن خبر ویرلوب عیط رضوی لرك اولکیسینی باشقه کیلمسه یه نسبت ایده در. اما ظن عاجزانه هزه کوره، بو عیطلر هر اوچیسسی امام سرخسی نك اولوب، سرخسی ایله رضوی بر کیلمسه نك صفت نسیله لری اولسه کورک.

(۳۱) ابوبکر ظهیرالدين محمد بن احمد بن عمر البغاری الحنفی در. بوکیلمسه نك الفوائده الظهيرية نامنده ایکنجی برکتای وارلغی هم روایت ایدلنه در. (۶۱۹) ده وفاتدر.

(۳۲) محمد بن محمد بن شهاب بن یوسف الکردی الخوارزمی الحنفی نکردر. اوشبو فتاویسی (الوجیز) اسمنده در. مؤلفی ایسه مملکت مزده «سرای» شهرینه هم نزول ایدوب بو مدت اقامت ایلمشیدی ۸۲۷ ده وفات اولدی.

اوشبو سبب ایچون ، تقلید ایدرگه مجبور اولان قاضی حنفی اولان
 اصول منهب ایله ، صوکره اسملرنی بیان ایتدیگمز منتلر ایله ، آندن
 صوکره صحیح اولان نوادر ایله عمل ایدر . اوشبو ترتیبی رعایت ایلمک
 لازمدر . لکن بونلرده مقصود نابلاماز ، یا که کفایت قدرشی اولنماز
 ایسه البته اول وقتک فتاوی کتابلرینک معتبرلرینه مراجعت ایدر .
 لکن بو ترتیب ایله عمل ایلمکده هم سند ایدلنه چک روایتک ایکنچی
 بر قوتلی اولان دلیلله خلاف اولماز سزلغی شرط ایدلمشدر . بونی ایسه
 کتب فقهاء ایله مشغول کیمسه لر هر وقتک خاطرلرنده طوتوب ، دستور
 العمل ایتمکری لازم اولاقدر .

بو تقدیر چه فقه مسائلنی اوشبو روشده تقسیم ایلمک ممکن اولور :
 (ا) اصول شریعتله خلاف اولمای ، بلسکه تمام موافق اولان مسئله لر .
 اصول و ظاهر منهب دیه تسمیه ایدلن مسئله لر کبی . بونده ایسه
 مطلقا عمل ایدلنور . (ب) خلافده ، اصول شریعت ضعیف دلالت ایدوب ،
 موافقنه کامل دلالت ایدنلر . بونک عمل ایدلنور . (ج) اصول شریعتک
 دلالت ایدونک تعارض کورلنلر : بو صورتک قدرتی اولانلر نظر
 ودقت ایله ارجحنی اختیار ایدرلر ، اما قدرتی اولیانلر ، مطلقا
 طرفیندن برنی اختیار ایدرلر . (د) فقط قیاس ایله استخراج ایدلنوب ،
 خلافنه قوتلی دلیل وارد اولان مسئله لر . بونده ایسه ادنانی قویوب
 اعلی ایله عمل ایتمک تیوش اولور . گرچه بو اش ظاهرده تقلیدنی ترک
 کبی کورلسده حقیقه تقلید اولور . (ه) کتاب . سنت ، اجماع الامه ،
 قیاس مجتهددن هیچ بر سندی اولمای ، فقط متأخرون طرفندن اختراع
 ایدلمکله خلافنه دلیل وارد اولان مسئله لر . بونی ایسه قبول ایتماز سزلیک
 لازم اولور . تشهدده اشارتنی منع ایلمک کبی . خصوصاً اشارتک
 تیوشلی اید یکی حقنک نوادرده درست روایتلرده وارد اولمشدر .
 بوندن باشقه مطلقا منهدن انتقال ایتمک درست دگل ، اهل

اسلامدن اول قلمرى حالك باشقه فرقه لر ايله سنيلر آره سنده نكاح درست دگل ، شافعي لر ايله مناكحه درست دگل ديچك وغير بونلاره مشابه روايتلر جمله سى اوشبو بشنچى . قسمن اولسه كرك . هر نه بويله سوزلر كورلد يكتنده جنى القلم حجت اعتقاد ايتماى ، نظر وتدقيقدن كچرمك و اكابر معاصرین اوزرينه عرض ايلمك لازم ظن اولور .

يوقاروده اسملرني بيان ايتديكمز متلردن باشقه دخى بر قدر متون واردركه مؤلفلرى فضلاء صالحون ، علماء كاملون اولوب ، كتابلارنك ظاهر اصولنى نقل ايتمكنى التزام ايلدشلر ايمش . بو جمله دن (۶۸۳) ده وفات اولان ابو الفضل عبد الله بن محمود بن مودود بن محمود مجد النين الموصلى نك المختار (۳۳) نام اثريدر . (۶۹۴) ده وفات اولان احمد بن على بن ثعلب مظفر الدين البعلبكى البغدادى الحنفى (۴۳) نك مجمع البحرين (۳۵) نام اثريدر . (۷۱۷) ده وفات اولان ابو البركات عبد الله بن احمد بن محمود حافظ الدين النسفى البخارى الحنفى نك السكز (۳۶) نام اثريدر . بونلردن باشقه دخى محمود تاج الشريعة بن احمد صدر الشريعة الاكبر بن عبيد الله جمال الدين ابى المكارم بن ابراهيم بن احمد بن عبد الملك المحبوبي الحنفى نك الوقاية (۳۷) نام اثريدر كه مختصرى اولان النقاية (۳۸) ديارمز مدرسلى و شاگردلرى

[۳۳] بوكتابى اوزرينه مصنف طرفندن اختيار اسمنده بر شرح ده يازلمشدر .

[۳۴] بو كيمسه نك والدى اولان على بن ثعلب نام ذات ، علم نحو هم هيتنده مهارتله معروف اولديقى كى ساعت صنعتى ايله هم مشهور . شونك ايجون اوغلى اولان احمدنى ابن الساعاتى ديه ذكر ايدلر .

[۳۵] بوكتابه قنورى مسئله لرى جمع ايدلمشدر . كندى قولى ايله يازمش نسخه سى استانبولده سلامت ايديكى روايت اولنور . مصنف كندى طرفندن ايكى جلد اوزرنده ، اوشنداق باشقه لر طرفندن متعدد شرحلر يازلمشدر .

[۳۶] بو كتاب كنز الدقائق ديمكله مسمى اولوب ، صاحبي فقيه اولديغندن ماعدا هم مفسدره . مملكت مزده مشهور اولان تفسير مدارك بوكتدر . كنز اوزرينه فضالدين ابو محمد عثمان بن على الزيلعى الحنفى طرفندن « تبين الحقائق » نامنده بو مبارك شرح هم يازلمشدر .

[۳۷] علماء طبقات و تواريفدن بفرقه : الوقاية مؤلفى بويله تعريف ايدلر : عمر تاج الشريعة بن عبيد الله صدر الشريعة الاكبر بن محمد بن محمد . مسئله نك تحقيقاتى ايسه ارباينه مفوضدر .

[۳۸] النقاية صاحبي ، صدر الشريعة الاصغر عبدالله بن مسعود الحنفى المحبوبي الانصارى در . (۷۴۷) ده

آرہ سندہ مشہور و معروف در . بو آیتدیگمز متنلردن باشقہ لدخی بولنور .
 لکن هر نه قنر بو متنلر معتبر ایسه لرده ، یوقاروده سبقت ایدن
 طحاوی ، قنوری ، کرخی ، مختصرلری ایله قیاس ونسبت قبول ایلمازلر .
 چونکه آنلر حنفیه منہبندہ فوق الحدوثوق و مقبول اولوب ، دستور
 العمل مقامندہ استعمال ایلدیکلری کبی غایتک مبارک (۳۹) عد
 ایلمکده لردر .

دورتنچی فائده

قاضی و مفتیلره لازم اولان شیء

قاضی دیمکن مرادمز اولرینه تسلیم ایدن حکم شرعیله نسبت
 ایله محله ده اولان اماملردر . اوشنداق اولرینک داوش و یرمک
 قوتلری مقدارنک اداره اسلامیه مزده اولان اعضالردر . بونلر ایچون ،
 دعوالری فصل ایتدیکلرنده ، یوقاروده ذکر ایدن فائده لر موجب
 دلیل وسندله بناء ایدوب ، حکم اعلان ایتمک و فتوی و یرمک لازم
 اولور .

لکن دلیل وسندلرنی اصول شریعه اسناد ایدرلک قوتی اولماز
 ایسه البته علماء کرام و مجتهدون عظام سوزلرینه بناء ایدر و آنلرک
 منہبلرنی حکایت طریقیچه فتوی و یرر . مگرده رجوع ایدلنه چک کتاب
 ونسخه لرک مؤلفلری معروف و علماء کبار عنندنه مقبول اولدقلرندن
 باشقه ، نسخه لرینک مصحح اولمه سی برنجی مرتبه مهم ضرورد . چونکه

[۳۹] بومبارک نسخه لردن مختصرالقدوری ، دیارمزده کثرت اوزرنده قابولنه در . کلوب کچن آباء
 واجدادمز بونی یازمق و تعلیم ایتمک حقدنه عظیم اعتناء ایلمهلردر . آغچ ایله قاطرغالانوب یورمکده
 اولان بومعتبر اثر ، آلون و آلماس ایله زینت ایلمیه سزادر .

عربی کلمه آمده قرأت اوز کرمه سندن معنا باشقه اولدیغی کیمی بر حرف
زیاده ونقصانندن ده کوب وقت ، خلاف مقصود معنایی منتج اولدیغی
ظاهر در [۴۰] .

هر بر کشینک سوزینه اعتماد ممکن اولمادیغی کیمی ، هر بر کتاب
ایله ده عمل ایلمک جائز دکلدر . حتی کتابی مقبول اولور ایچون
صاحبینک عالم وکامل و مقبول اولمه سی هم کفایت ایلمای ، کتابینک
حذاق علما نظرندن کیچوب ، نفس کتاب حقنک ارباب دقت طرفندن
مقبولیت ایله شهادت ویرلمک شرطدر . نه قدر مشایخ واردر که
کندیلرنی تعظیم و تکریم ایله ییاد ایتدیگیلری حالده کتابلرنی جرح
ایتمشلردر . بو بحثنی تفصیل ایتمک سوزنی اوزون ایلر .

بوندن ظاهر اولدیغینه کوره غیر معروف ویا که غیر مقبول
کتابلرده ، اوشنداق کتابلر طرفنده یازلمش ویا که جمعلرده کورلمش
عبارتله بناء ایدوب ، حکم شرعی اعلان ایتمک ، ویا که کندیینه خاص
اولان عملی قیلمق ، یا خود فتوی ویرمک ، شرعا منهی دیه اعتقاد
ایدلنده در . مگرده بو کیمی شیلری ، سوزلرک اصللرینه مراجعت ایلمک

[۴۰] مثلاً سید محمد ابن عابدین ، جامع الفصولین دن نقل ایدوب
(لوطلق امرأته عند العدل فغاب عن البلد الخ) دیه مفرد عبارت ایله
یازه در . ج ۴ ص ۵۲۵ . متعدد نسخه لرنک بویله کورلدی . حتی که مؤلف
العقود الدریه نام کتابینک حاشیه سنک هم بعینه اوشبوروشک یازمشدر . ج ۱
ص ۲۹۷ . اوشبوکنا بناء ایدوب ، بر شاهد شهادتنه بناء طلاق ایله حکم
ایدن اماملر اولدی . اما مراجعت ایتدیگمز جامع الفصولین ده جمع صیغه سیله
« عند العدل » مثبت کورلدی . ج ۱ ص ۵۹ قاهرده ۳۰۰۰ سنه ده مطبوع .
بوندن آکلاشدیغینه کوره ابن عابدین نقلنک « و » حرفی توشهش اوله در .
گرچه ابن عابدین بو عبارتنی ایکتچی شی حقنک سوق ایلمش ایسه ده کوب
کیسهلر ایچون سبب اشتباه اولدی . (بو خصوصک قافقازیه مفتیسی
حضرتلرینک تعلیمی واردر . تدیییلگه مراجعت اولنه) .

باینده فقط فهرست مقامنده استعمال اینتمکنه بئس اولماز سه سرك .
 عربی کتابلار فی مطالعه اینوب مقصود استخراج ایرچك قدر علوم عربیه دن
 حظ و نصیبی اولان قاضی و مفتیلر (امام و آخوندلر) ایچون صحیح
 البخاری ، جامع مسلم ، طوطاء الامام مالک ، سنن اربعه ، کتب خمسہ ،
 کبی معروف حدیث کتابلر فی ، و بونلردن صوگ تصنیف اینلر ان الطحاوی ،
 البزار ، الطبرانی ، ابن خزیمه ، النیسابوری ، ابن حبان ، ابویعلی ،
 الحاکم ، ابونعیم ، ابن عدی ، البیهقی ، کبی اکابر محدثین آثار فی
 استعمال ایلمک لازم دیه ظن اینلنور . خصوصاً حدیث و سننه تمسک
 ایلمک حقیقه افندمز رسول اکرم صلی الله علیه و سلم حضرتلردن ،
 نصیحت و وصیتلر صادر اولمشدر .

حالبوکه بوکبی معتبر حدیث کتابلری ، بر مقدراری فضلاء حنفیه
 طرفندن یازلوب ، و اکثری هم حنفی مذهبنده اولان علماء طرفندن
 شرح اینلمشدر ، بو شرح و حاشیه لرده هر بر حدیث شریفک احکامی
 مذهب حنفی ایله تطبیق اینلنوب ، مثلاً بو حدیث ، ایکنچی بر فلان
 حدیث ایله منسوح ، یا که مأول ، یا مقید و مخصوص ، دیه اصول حنفیه که
 موافق تطبیق اینلمشدر .

بیر فتوی کتابندن مقصود استخراج ایرلک قوتی اولان کیمسه نك
 شرحلری سبیلی هر بر حدیث کتابندن مرادنی آکللمتی یینکل اوله چغنده شبهه
 اولماز . فتوی کتابندن تابدیغی سوزك مذهب صابیی قولی و مرضای
 اولوب اولما دیغنده شبهه سی قالدیغی حالده حدیث شریفلرک معصوم
 کلامی اولدیغنده اطمئنان قلب ایله عمل اینچکی معلومر . بوکلا ایسه
 طبیعتی سلامت کیمسه نك و جدانی شاهد اولور .

حالبوکه قرآن و حدیث شریفلرده وارد اولان اوامر و احکام ، قصص
 و عبرتلردن معنا فهم ایندر ایچون مطلقاً مجتهد اولمق لازم دکلدر . بئکه
 بر مقدرانده اجتهاده موقوف اولسه ده اکثری هر بر لغت بیلور کیمسه

معنا استخراج ایدر درجه سنه آچیق و معلوم اولمقد در . بعض آیتلر وارد که درست ترجمه لری سویلن کی وقت ، نه قنار شیلره شمولی اولدیغنی استخراج ایتمکه ، قریه ده اولان عواملرده تردد ایتمازلر [۱ع] . بوندن ایسه حدیث و خصوصاً قرآن کریمک دقیق اسرار و عجب نکتہ هم عالی معنارنی متضمن اولمقینه خلل کلمای ، بلکه بالعکس هر توری خلقک استفاده ایتمه سنی قابل اولدیغنی حالده علماء راسخون کندی عجزلرنی اعتراف اید چک مرتبه ده دقیق علملرنی هم حاوی اولدیغندن ، کمالنی قات قات اثبات ایدلنور .

ایهدی حال بویله اولدیغنده ، بر فرقه اذکیامزی و ترقیلری مأمول اولان ارباب تحصیل و شاگردلرمزی اساس شریعت و دلیل حقیقت اولان قرآن و حدیث علماری ایله مشغول اولمقلرینه سنجیگوب ، و بونلرک محروم قالمقلری ایچون انواع فیلسوفلرک کوستروب ، مانع ترقی اولوب ، طورهمقرک عاقبتی فائسز اولسه کرک . چونکه بوکونک صبی و بالالری کله چک کونک آغا و بابالری اوله چقلردر . شو تکچون بونلری سراب دولقونلری ایله اواره و حیران ایدوب طوتمای ، بلکه معارف منبعندن ظاهر اولان دگزدن حصه مند ایتمک افضلدر . بزم بیلدیکمز و درست دیه اعتقاد ایتدیکمز اوشبودر . اما کوب بیلوچی

[۱ع] مثلاً بنی اسرائیل سوره سنه آتا و آنایه حسن معامله ایدمک حقنک وارد اولان آیت شریفه ننگ ترجمه سنی : « ا کرده بریسی یا که ایکیسی ده قارتلغه ایرشورلر ایسه هیچ طارلمه کز ، و خاطرلرنی قالد رلق سوز آیتمه کز ! » دیه بیان ایتدک ، سوکمک ، صوقمق ، ممنوع ایدیکنی ، خواه خواص ، خواه عوام اولسون جمله سی فهم ایک بیلور . حتی خلقمز و خصوصاً کوب عالملمرز اجتهاد دعواسنی ایتما دکلری حالک اثبات مدعی ایچون قرآن و حدیث شریفلره تمسک ایتدیکلری کورله در . بوندن ایسه بو کیمسه لرک ، بزم یازدقلرمزی تصدیق ایتدیکلری معلوم او اور .

و کوب کور مشلرک فکر لری بلکه باشقه روشده اولور . لکن بونلر
ایله خصوصتمز یوقدر بلکه :

« نحن بما عندنا وانت بما * عندك راض والرأى مختلفی »
دیملکه اکتفا ایده مز .

بشنچی فائده

مسائل ایله احوالی تطبیق

قطعی و آگا قریب اولان دلیللر ایله اثبات اولنمش احکامه
اوز گرمک اولماز سه ده ، آندن باشقه لرده بعضیلرنده اسبابلر اوز گرمک
جهتندن حکملرگه تغیر کلمک هم واقعدر . زمان اوز گرمک سببندن
حکملمرک اوز گرمه سنی فقهاء عظام هم اعتراف ایدر لر . اصحاب و مجتهدلر
آره سنده واقع اولان مسئله لردن بوکنا بر قدر مثال تابمق مشکل اولماز .
شونک ایچون هر زمان و هر مکان یعنی لا اقل هر ولایتده ، احوال
اوزرینه احکام شرعیه نی تطبیق ایدرک فتوی ویره یه قدرتی اولان
عالملمرک بولنمه سی لازمدر . اگرده بویله درجه ده بر کیمسه اولنماز
ایسه ، بویله کمالنی تحصیل ایتمک شول طرف علماسی حقنده فرض
کفایه اولور .

زمانمزده و مملکتمزده نه قدر شیلر اختراع ایدلدیکی کیمی ،
کتابلرده یاران مسئله لردن بر مقدارینک وجودینه هم احتمال قالمامشدر .
وبعض مسئله لرک مأمور یا که منهی اولمه لرینک سببلری تمام بتوب ،
بویله سببلر ایکنچی بر مسئله لرده کورلمیه باشلانمشدر .
اوت آربه لری ، واپور و پارا خودلر ، تلگرام و تلفونلر ، استرغواوی

وویغرشنی بیلینلر، بانقه و خزیننه یه مخصوص سند ایله اولان معامله لر، خاتونلرک سفردن و مسجده یورمکدن ممنوع اولمقلری و غیرلر، دیدیکه نه برر مثال اوله بیلورلر. مقصدن ایسه استقصاء اولمادیغی ایچون هرکیم اوزی فکرب تابار. تلاحق افکار و تنابع انظار و تخمیر آراء سببندن کله چکده نهلر اختراع ایدلنه چکنی آچق الله تعالی کند یسی بیلور. بو کبی مسئله لرده آزمی کوبه ی حکم شرعی یه نسبتله بر قدر اوز کر مک لازم کلور. بونی حل ایتمکله مکلف اولانلر البته ورثة الانبیاء منصبنده اولان عالمر اوله چقدر.

ذکر ایتمدیکه من مسئله لردن بعضیلر نه اهل اسلام آره سنده شول قدر تعامل ایلمک در که اگرده شرعانه ی اولنور ایسه گناهنن نسمه و احده خلاص اوله بیلماز. بونلر ایله معامله نی بر مقبار آدملر بیلوب ایتمیکلری حالده، اکثری تجاهل ایدرک قیلمقده لردر.

ایمدی، بویله عموم بلوی اولان مسائل حقنه تعقیبش وقتوای شرعی بیان ایلمک وظیفه سی، دیدیکه نه چه عالمره عائد اولسه کرک. چونکه اهل اسلام حالینه واقع اوله چق شیلری مهمل طوتمق و احکام شرعیه نی معطل ایتمک بعثت و انتظام عالم قاعده لرینه خلاف ایدیکی شبهه سذر. واجبلرک مقدمه لری هم واجبر، دینله ش سوز راست اولور ایسه، عالمرن ایچون بر قدر دولت نظاملرنی، گرچه باشقه لردن صوروب اولسه ده بیلیمک لازم اولور. مثلا بعض تلغراملره ذره قدر امنیت ایلمدیکی حالک بعض برلرینه میامونلر ایچون امنیت ایدلنور. شونک ایچون دولت طرفندن موضوع و تصدیق ایلمن نظاملر ایله آشنا اولمازدن مقدم، حقوق شرعیه و مسائل دینییه حقنه تلغرام مطلقا حجت و یا که حجت دکل دیمک، درست اولوب یتماز. طیبیار خبرلری حقنه اولان مسئله لرنی، حکمه لرک شهادت نامه لرنی، و غیر ی بونلر کبی ماده لرنی، احکام شرعیه گه تطبیق ایلمک ایچون نظام و دولت قانونلری

ایله بر قدر الفت پیدا ایلمک لازم اولور . حتی که بعض مسئله لر وارد کره حقیقتنه اطلاع ایچون علم جغرافیه بیلیمک اقتضا ایدر .

آلتیچی فائده

(نکاح - طلاق)

اداره اسلامیه نك فصل ایتمکده اولان نکاح و طلاق دعوالری ، دمشق ، بغداد ، غرناطه ، قرطبه فاهره ، وسائر ولایتلرده اولان خلیفه لر ، پادشاهلر زمانلرندله قطع ایملن دعوالره ؛ ویا که قاضیخان ، خلاصه الفتاوی ، کبی کتابلر تالیف ایملن عصرلره هیچ مقیس دگلدر . چونکه قضا و فتوی نقطه سندن قارالد یغنده قاضیلره متعلق اولمیان مسئله لرك ، کوبلر نی اداره اسلامیه تفتیش ایتمکده در . چونکه بونلکه مأمور اولمشدر . طلاق و نکاح حقنله بعض مسئله لر وارد کره واقعه ده کنی نك تعلقی اولمادیغی کیمسه نك مرافعه سنی ، ذکر ایتمدیکمز مملکتلر و عصرلرک قاضیلری برنجی مرتبه ده رد ایتمدکلری ه الل ، اداره اسلامیه برنجی درجه ده قبول ایلوب تفتیش ایتمکده و فوق الحد اجتهاد صرف ایلوب ، نتیجه سنی طلب ایلمکده در .

صوک زمانلرده اداره اسلامیه نی اشتغال ایملن مسئله لرك بری ، زوجلری غائب اولان زوجه لر طرفندن نکاحلر نی فسخ ایتمدکم حقنله اولان شکایتلریدر . چونکه بر طرفدن بونلرک فقط رسما باغلانوب ده ، باغلانمش کیمسه لرندن حسی و معنوی فائده کورمای طوره قلملرندن ظاهر اولان ضررلری ، وملت اسلامیه نامنه کتورمکده اولان خسارتلری ، بلاء مبین عد ایلمیه لائق اولوب ؛ ایکچی طرفدن کنیلرینک فریاد و فغانلری ، آه و استغاثه لری تاش یوره کلری یومشاتمقد در .

بویله دعوالردن کوبنی، اقتضاء حاله کوره حکم شرعی اعلام ایتمک ایچون اداره طرفندن مهله اماملرینه حواله ایدلمکده در. لکن بوکبی اماملردن بعضیلری، کتاب تتبع ایتمک کلقتندن قاچوب هیچ برطریقله حکم ایتمای، وبعضیلری هر نه قدر حکم ایدر لر ایسه ده، حکملرنی هیچ بر اصل وسند اوزرینه بناء ایتمای، بلکه جزافایا که نظاما ممنوع اولدیغندن شرعا نافذ دگل (دین گه آلمق ایله بیورمق ونفقه تقدیر ایلمک کبی) شیلر ایله حکم صورتی ترتیب ایوب، وبعضیلری ده حکملرنی طرفین گه یا که وکیللرینه اعلام ایتمای، وبعضیلری غائب اولان مدعی علیه طرفندن وکیل نصب ایتمای اش کورمکده اولدقلرندن، دگل تهوین بلکه قات قات مشقت آرتمقده در.

واقعا بو کبی نکاملرنی فسخره، غائب ضررینه حکم ایتمک، اوشنداق فسح سببنی عجز عن النفقه کبی شیلر کوسترمک، ماده لری حنفی مذهبه نظرا موجب تردد واشتبا هر. لکن اداره اسلامیه کندی فرمانلرنده، خصوص حنفیه مذهبه بناء ایدر که بیورمادیغندن و اماملرده دولت طرفندن فقط حنفی قاضیلری اولمق اوزره دگل، بلکه شریعت قاضیلری صورتنده تصدیق ایدر لیکلرندن، نه کبی مذهبه بناء ایدرک حکم ایلمه ده، اداره اسلامیه رضالف کوسترمکده در.

نفس مرادی و مجرد فائده شخصیه ایچون، تورلی ماده ده تورلی مذهبلره انتقال ایتمک نه قدر ممنوع ایسه، ضرورت ملجئه و عذر شرعی اولدیغینه، یا خود اصول شریعت و اقتضاء احواله کوره ایکنچی مذهبلر ایله حکم و عمل ایتمکده بئس اولمادیغی ظن اولنور.

بونندن ظاهر اولدیغینه کوره مذهبین مذهبه انتقال ایتمک شریعت اسلامییه کوره ممنوع اولمای، فقط شرعی تخفیف و دینی تهاون ایلمک ممنوع در. اکرده مذهبین انتقال ایتمکده اوشبو حکمت تابلنور ایسه اول هم البته ممنوع اولور. والاممنوع اولمق شویله طورسون، شریعت

امرنده بئیل مقدرت و صرف ذهن ایتدیکی صرک، انتقالی مصاحت
کوروب انتقال ایدرسه مآجور اواسه کرک .

عجز عن النفعه صورتده نائب شافعی نصب ایتدروب، فرقتله حکم
ایتدرمک طریقتی عبیدالله بن مسعود صدر الشریعه حضرتلری هکایت
ایلمش ایسهده، بونی دستور العمل ایامک اداره اسلامیه ایچون
متصور دکلر. کچن «فائده» لری مرتب اوقومش کیمسه لره بونک
سببی معلوم ایسهده، بو اورنده دخی قسقدجه تصریح ایدلمکده ضرر
اولماز. شویله که: دولت نظاملری اوشبو حالنده اولدیغنده،
اداره اسلامیه ایچون شافعی نائب نصب ایلمک ممکن دکلر. چونکه
اهل اسلامه مخصوص اولان نظاملرده بویله (نائب) اسمنده ویا که
نائبک وظیفه سنی مستلزم اولان عنوان و منصب یوقدر. ایهمی بو
کبی کیمسه، اکرده اولور ایسه محله اماملرندن اوله بیلور. حالبوکه
محله اماملری ککندی خدمتلرنده نظام نامه لره کوره، نائب دگل،
مستقللردر. بوندن اوستون، اماملرنی نصب ایتمک اداره وظیفه سی
اولمای، بلکه اهالی انتخاب ایتمه کلرینه بناء ولایت محکمه سی وظیفه سیدر.
اگرده برر محله اهالیسی کندیلری ایچون شافعی امام انتخاب ایدرک
حکومت طرفندن تصدیق ایتد رسه لر صدر الشریعه دین کتچه عمل ایتد ریمک
بلکه میسر اولور. لکن بیگلر ایله محله لره شافعی امام نصب ایتد ریمک
مشکل اوله چغنده شبهه یوقدر.

خصوصا صدر الشریعه نیک حکایه سی: «عامینک مذهبی یوق، بلکه
نه کبی فتوی ویرلور ایسه آکا نسبتا شول سوز مذهب اولنور» دینلمش
قاعایه بنا ایدلد یکی ظاهر اولور سه، کوب کیمسه لر طرفندن هضم اولنماز.
دیدیکمز دعوالر نی ینکل قطع ایلمک ایچون، ابتداء عقد وقتنده
تعلیق ایله عقد ایتد ریمک مصاحت ایدکنی بعض کیمسه لر طرفندن
اداره اسلامیه اوزرینه عرض ایدلمشیدی. لکن دستور العمل

ایلمازدن مقدم، بو خصوصده علماء کرامک فکرلرنی استفسار ایتوک
مناسب کورلوب، ادارهده باش مدبر مفتی الاسلام حضرتلری طرفین
متعدد محالره مکتوبلر ارسال ایدلنوب، مطالعهلر استفسار ایدلدی.
بو مکتوبده غائبلر خصوصندن باشقه، دیکر ماده لرهم درج اولنمشیدی.
شونک ایچون بعض جوابلرده متعدد ماده لـرک جهـله سندن بحث
ایدلدیکی کورلور.

ایمدی، مذکور مکتوبلرک بارچه سی تاختیص ایدلنوب، اوشبو
اورنده «مقصد» نامی تختنده درج اولنور. مقبول عدلری اولانلر
ایله، امور مسلمین ده اهتماملری یوق کیمسلر مستغنی اولدقلری
حالده، مکتوب کوندرلن علماء کرام، ذمه لرینه لازم اولان خدمتلرنی
اداء، وکولکلرنده اولان مطالعهلرنی بیان ایلمک باینده سعی جمیل
ایتمشلردر. جزاهم الله خیرا.

مقصد

(برنجی قسم)

مفتی الاسلام حضرتلری طرفندن استفسار

اوشبو صوک زمانلرده روسیه دولتی کینکایوب، یول یورمکلر
ینکللشوب کتدیکندن، کسب واش ازلب، اهل اسلامن هم کوب
کیمسلر، یراق ولایتلره کتمکده لردر. وبعضیلری محکمهلر حکمیله نفی
ایدلمکده لر. بوروشده چیت اورنلره کتمش ویا که یبارلمش کیمسلردن
کوبلری، بو طرفده اولان خاتونلرینه نفقه لک یبارمای عاجز ایدوب
طوتدقلری، بعضیلری ایسه ترکک ایدن اورنلرنی ده خبر ایتمادکلری،

حتی بعضی‌لری وفات اولوب ده افتیسبالنی روشده خبرلری بو طرفه
یتشمادیکمی، محکمه شرعیه نك اشلرنن معلوم اولمقده در. بناء علیه
بو کبی کیمسه لرك بو طرفه تمام یاشلک حالتجه، یا که صبی بالالری
ایله قالمش خاتونلری، اولرینک مشکل حاللرنن بیزوب، اولن
آوله، ایشکن ایشکه، رزق ازلسب یورمکلرنن عاجز اولوب،
ایرلری ایله اولان نکاحلرنی فسخ ایتدیرمکنی محکمه شرعیه دن صورایلر.
محکمه شرعیه نك ایتدیرمش تفتیشلرینه بناء، بو کبی خاتونلردن
بر قدرلرینک دعوالری اصلن کورلسده، اما کوبلری شبهه سن
مظلوم وقزغانچ حالده ترکلک ایتدیکلری معلوم اولمشدر.

حالبوکه بوندای خاتونلرک دعوالری، محکمه شرعیه ده کوندن کون
آرتوب وکوبایوب واردیغدن کله چک زمان حاللرنی حساب ایلمک
لازم کورلمشدر.

بو مسئله نی بوندن مقدم هم «بخارا» علماسی اعتباره آلوب،
نکاح دعواسنی ینکل اوزمک ایچون دورت تورلی شرط ایله عقد ایتدیرمکنی
موافق کورمشلردر. اوشبوکنا مناسب بزلرده هم برنجه شرطار ایله عقد
ایتدیرمک لازم ایدلسه، خاتونلر حالی طنج اولمیه، دعوالرینکل اوزلمیه
سبب اولور ایدی، دیه ظن ایدلنده در.

مثلا ایر ایله خاتون آره سنده ابتداء عقد یورتکان وقتیه، برنجی:
خاتوننی نفقه گه محتاج ایدوب چیت غوبرناوا اولوسته کیدوب، برسندن
آرتق طورماز. ایکنجی، محکمه لر طرفندن نفی ایدلنسه خاتوننی
نکاحنده باغلاب کتماز. اوچونجی، شریعتنه خلاف روشجه قینامازوقدرتی
قدر نفقه نی منع ایلماز ودائم ایسرتکچ ایچماز. دورتچی، شریعت
بیورغان روشک تریبه ایدرلک بایلغی وقدرتی اولمادیغنده اوستینه ایکنجی
خاتون نکاح ایماز. اوشبو دورت شرطن قانغی برینه گنه خلاف
ایدرسده محله امامی حاضررنده دعوا ایدوب، محکمه شرعیه فتواسیله

اوزا و زنی بر بائن طلاق ایلمک، خاتونک اختیارنده اولمق شرطیله عقد ایندر لسه موافق اولمازمی؟ . و بونکله جمله اماملرنی الزام ایلمک حقنده تدبیر ایدلسه شریعته خلاف کورلمازمی؟ . و یا که بو حقه ایکنچی بر ینگل و مصاحت یول تابولمازمی؟ .

بناء علیه بنم بو مکتوبمه قارشوکندی مطالعه و فکرلرکنی یازوب، کله چک ینوار باشیمته قدر محکمه شرعیه گه کوندرمه کز لازم اوله در . ۱۸۹۶ سنه ۳ نچی سنتبر ۷۳ نچی نومر « اویا » .

ایکنچی قسم - جو ایلر

۱

بو زمانه قدر مملکتهمزده منکومه خاتونلرک ایرلرندن نفقه سز قالوب، بالا و اتباعلری ایله نفقه گه محتاج اولوب، کالمعلته طور دقلری مشافهه ایله معلومدر . نصوصا بزم قریه مزده فابریکلر اولدیغندن چیتدن فابریکه خدمت ایچون کلن ایرلر، قریه مزدن خاتون آلوب، خدمتارندن چقد قلدنده نفقه سز تاشلاب کیده لر . نچه ونجه خاتونلر نفقه دن عاجزه اولوب ایکنچی ایرگه نکاح ممکن اولمادیغندن کوب فساده مفض اوله در . عقد وقتنده خاتون فائده سینه امر بالیدنی شرط ایدرگه محکمه اسلامیه مز طرفندن اذن یوقلغندن جرأة هم قیله آلمایمز . بس اوشبونک کیی ظلمنی دفع و مصاحت عامه و قطع دعوی هم تسهیل تفریق ایچون اوشبو یازلمش شرطلر ایله عمل قیلنسه کتب معتبره روایتلرینه موافق و شریعتنه هم مطابق اولور . بو شرطلرک بعضیسی عقد مقتضاسندن و بعضیسی عقدکه ملائم اولدیغندن نکاحک صحیح و شرطلری جائز اولدیغندن شبهه یوقدر . ابتداء خاتون طرفندن شرط ایدلنوب عقد ایدلنسه،

روایتلر (۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰) گه موافق اولورده تعلیق النکاح بالخطر اولمای، بلکه تعلیق الطلاق بالشرط اولور. بونده ایسه نکاح ایله شرط هر ایکسی جائزدر. شوگا بناءً اگرده ایر، اوزینک ایلمش شرطینه وفا ایتماز ایسه، طلاق بائن اولمقده خاتون اختیاری اولور. الحاصل فتاوی کتابلرینه مراجعت ایله اوشبو شرطلر ایله ایدلن عقد نکاح درست و شرطلر قوتنده، دبه بیله بز. بو طرفده اولان علماء هم بونی معقول کوره لر. لا اقل ناکحک حالینه نظرا شرط ایدلنور ایسه ده فائک اولور ایدی. روایتلر: (۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰).

آخوند و مدرس برهان الدین بن نصر الدین. ۲ نچی اوکتابیر ۱۸۹۶ سنه. سینکلی مضافاتنده «ضیاء باش» قریه سنه.

۲

«بخارا» ده دورت تورلی شرط ایله ایدلن نکاحلرده، اصل نکاح درست اولوب، شرطلری ثمره سز بلکه باطلدر، روایت (۴). شونک ایچون بوکیمی شرطلر ایله عقد ایتدیمک، بزم فهمزه کوره فائک سزدر. هم (فانکحوا ما طاب لکم من الاساء، ثنی وثلث ورباع) آیت جلیله- سینه ده خلاف اوله در. اما مضطر خاتونلر نی تفریق ایدر ایچون بوندن باشقه ینکل یول بار. یعنی امساک بالمعروف اولمادی ایسه، تسریح بالاحسان واجب اوله در، روایت (۱۳). بزم مملکتنمزده نکاح، طلاق، میت وغیری بونلر کیمی مسئله لرده هر برر امام اوز محله سنک قاضی منزلتک در. وهر امام اوز محله سنک اولان حادثه لری بیله در. روایت (۱۵) منفی اولانلر مجرد عناد ایله خاتونلر نی خلع ایتمای اون سنه طورانلری وار، خاتون ایکی اوچ بالاسی ایله کشیک خدمتک عمر اوزدره در. بعضیلر ینک ایرلری ایکنچی خاتون آلمشدر. ایمدی،

اوشبو کبی مادہ لردہ اماملر قاضی حکمنک اولوب ، تفریق ایتسه لر ممکن او اور . قاضی تفریق ایتدی یکی صورتک کمال مهر لازم اولدی یغندن ایرلر بلکه اوز فائیکلری ایچون اوز اختیارلری ایله خلع هم ایدرلر ، روایت (۱۶) . ینه فتح القدیرده نفقه قالد ریمان غائب خاتونلرنی ، اثبات عجز طریقندن باشقه فقد نفقه ایله تفریق ممکن ایدیکینه اشارت ایدیه در . تعذر نفقه سببلی شافعیلر فسح قیلر ، اما حنفی مذہبندہ فسح اولماز ایسه ده (ولا تضاروهن لتضیقوا علیهن سرحوهن بمعروف ولا تمسکوهن ضرارا لتعتدوا) آیت جلیله سی اشارتنه بناء تفریق ممکن اولور . هم (ان یقتلوا او یصلبوا او تقطع ایدیهم وارجلهم من خلافی او ینفوا من الأرض) آیتی مضمونناچه منفیلر میت حکمنک اوله لر . روایت (۱۴) .

امام و مدرس حافظ الدین بن نصر الدین . ۳۰ نجی سنتمبر ۱۸۹۶ سنه . اورژوم مضافاتنک « برانکی » قریه سنک .

۳

امر بالید شرعا درستدر روایت (۱۷، ۱۸، ۱۹) ، زوج اولان کیسه ، وقت عقده مدت تعیین ایدوب ، شومد تک نفقه قالد رمای غائب اولور سه م ، یا که جنایت شرعیه دن باشقه ضرب قیاسم ، ایستد کلک وقتک اوز گنی طلاق ایتمکله اختیارلی سن دیسه ، شرط تابولد یغندک اوز اوزنی طلاق ایدرگه زوجه سی اختیارلی اولور . مکتوبک بیان ایدلن شیلر ایله محله اماملرنی تکلیفی ایتمکله فننه وفسادنی قطع ایدرکه سبب اول قلدری ایچون امراء مسلمین بلکه مأجور اولورلر ، دیه ظن ایدلنور روایت (۲۰) .

آخوند و مدرس شرف الدین بن حبیب الله الپاتینی . ۳۳ نجی اوکتابن ۱۸۹۶ سنه . پینزا بلک سنه .

۴

بو دورث تورلی شرطین اولکیمس ایله عق ایلماک درست دیه فکر ایده مز، اما باشقه شرطلر نزاعه سبب اولور. چونکه آیرله سی کلن خاتون، نیچوک اولسه ده اوز اوزنی ایرندن صوقدرر، شاهلر اولور، شاهدلرنی تزکیه ایتمک مشکل اولور (پ). اوشنداق ایکنچی خاتون نکاح ایررگه قصه ایدن کیمسه، بن تربیه ایررکه قدرتم وار دیبور. خاتونلرنی تربیه قیلورغه قدرتی یوق اید یکنی بیلمک هم مشکل اولور. باز قولمزه اولان کتابلرده بویله شرطلر ایله عق ایررگه صریح روایت تابولمادی. امام ومدرس عبدالرحمن بن اسماعیل الاوتامیشی. قران مضافاتنده « قشقار » قریه سنده .

۵

ذکر ایدلن مادهلر موافق کورله در الزام ایدلنسه هم خلاف اولماز. لکن هر عقده اولمای شخصینه نظرا اولنسه بلکه مناسب اولور ایدی، ظن ایده مز.

آخوند ومدرس فیض الرحمن بن احمد جان. ۲۲ جمادی الاخیره. ۱۳۱۳ سنه. بیرری مضافاتنده « اچبوله » قریه سنده .

۶

منکور شرطلر ایله عق ایتدیرمک دیارمزه نسبتله غریب شیء کورله چکی معلوم ایسه ده، لکن عنر وضورتنی فکر ایتکان یعننک بوا مرک زمانمزه نظرا مصاحت اید یکی فهملنه. چونکه تورلی سببلر ایله یراق اورنلره کتمش کیمسه لک خاتونلری نفقه که مضطر اولوب، سوأل

ایتمیه و باشقه شنیع امر لرحه مبتلا اولدقلری تجربه ایله ثابت اولمشدر. خاتونلرک شریعت نظرنده اولان حققلرنی اجراء ایتدیرمک ایچون اجتهاد ایتمک اماملر ذمه لرینه لازم اولسه کزک. زوجاره خطابا (وعاشر وهن بالمعرف) وارد اولمشدر. ای بالنصفه فی المبیته «مدارک». و بر حدیث شریفده: (اتقوا الله فی النساء فانهن اسرى فی ایدیکم اخذتموهن بعهد الله واستحلتم فروجهن بکلمة الله فاستسماوا علیهن الکسوة والنفقة یوسع الله علیکم فی الارزاق یفسح لکم فی الاعمار کما تکنونون یکن الله لکم) وارد اولمشدر. شرط وتعلیق فقهاء سوزلرینه ده موافق اولسه کزک، روایت (۲۲۰۲۱). اوشنداق ایکی خاتون تربیه ایدرک قدرتی اولمایانلر حققل اولان شرط: (وان خفتم ان لاتعدلوا فواحدة) آیت جلیله سینده موافق اولسه کزک. ایمدی زمانمزه خلق بیک و فاسزدر، غائبلری شویله طورسون، حاضر اولانلری هم نفقه وکسوه خصوصارنده قصوراق ایده لر. کوبلری آشاب ایچوب سفاهتده عمر اوزدروب، خاتونلری جانلرینک سلامت قالمقنی الوغ غنیمت وفرصت بیلوب، یاش وقتلر زنجرو، نه قدر قول کوچلری ونه قدر اجتهادلرنی صرف ایدوب، وجوده کتورمش جان برابرنده عزیز اشیا لرنی کندیلرینی برنجی درجه ده قهر وجفا ایمن زوجارینه ویروب خلع اولنهلر. بو معامله لرنی شریعتده موافق دیبورگه اقتدارمز یوق. نشوزک اکثری ایرلر طرفنده ایبکی تجربه ایله معلوم اولدیغی حالده میتریقده دفتر لرینک طلاق فصلنده، طلاق یوق درجه سنده اولوب، جمله فرقت خلع صورتنده یازلمه سی، بزم دیدیکمه شه شاهد اولور. انسانلق و شریعتده خلاف اولان بوندای امرلر ایچون جمله مز مسؤل اولنله چغمزدن خوفهز الوغدر. آیت کریمه ده: (ولا تعضلوهن) وارد اولمشدر. العضل الحبس والتضییق «مدارک». اوشنداق: (واخذن منکم میثاقا غلیظا) تفسیرنده، مدارک، عهدا وثیقا وهو قول الله تعالی فامساک به معروفی

اوتسريح باحسان والله تعالى اخذ هذا الميثاق على عباده لاجلهم فهو
 لاخذهن ، او قول النبي صلى الله عليه وسلم استوصوا بالنساء خيرا فانهن
 عوان في ايديكم اخذتموهن بامانة الله واستحلتم فروجهن بكلمة الله ،
 ديمشدر . بوگنا مناسب روايتلر (۲۳، ۲۴) .

آخوند و مدرس ضياء الدين بن المولوى جلال الدين . ۹ نجى نويابر
 ۱۸۹۶ سنه . مينزله مضافاتنده « شغای » ده .

۷

خاتونلرک مظلوم ايديکلرنديه شبهه يوقدر . حتى که اوزى نشوزلك
 ايتديكى حالده خاتوننى قيناب ، جفالاب ، بار نرسه سنى قالدروب
 کتميه مجبور ايتك عوام آره سنده عادت اولمشدر ، روايت (۲۵) .
 اوشنداق نفعه سز قويوب يورمک ، ايچوب ايسروب ، نکاح بوزلوردى
 سوزلرله خاتونلرني سوکمک وقينامق بيک شايعدر . فرقت و طلاقنى
 خاتون اختيارينه ويرمک شرعاهم جائزدر ، روايت (۳ ، ۷) . لکن
 بو صورتلرده طلاقنى خاتونلر تصرفينه ويرمک لازم اوله در . بو ايسه
 الله تعالانک طلاقنى ايرلره تفويض ايدونده اولان حکمت واسراره
 خلاف کورله در ، روايت (۲۶) . چونکه بو فکر نظام اولور ايسه
 البته اوچ طلاقن برينى زوج اوزينک زوجه سى تصرفينه ويرمک حقنده
 مضطر اوله در . ايکنجى ، کبار آره سنده اولان عقدلرده مذکور
 عبارتلرني اجراء ايلمک سبب کدورت اولور . اوچونجى ، زوج وکيلينک
 قبولى کافي اولماى ، بلکه مذکور امرلرني زوج قبول ايدوى حقنده
 شهادت نامه گه احتياج اولور ، بو ايسه اماملر ايچون الوغ مشقتدر .
 شونک ايچون بو امر اماملر رآينه تابش رلمه سى مناسب کورله در . اماملر ،
 کرده زوجان حالى اقتضاء ايدر ايسه ، وياکه طرفان کنديلرني

اوتونرلر اولسه، اولوقنده بویله تعلیمی ایله عقد ایدرلر. اوشنداق شافعی مذهبند اولان کیمسه آخوند ونائب نصب ایدلنسه ضرورت و قنارنده آندن حکم ایندرمک ممکن اولور. روایت (۲۷، ۲۸).
 آخوند و مدرس عبد الجبار بن زیو. انجی جمادی الاخره ۱۳۱۳ سنه. مینزله «تلاچی تماق» قریه سنه.

۸

بوندن صوک اوله چق عقد لرده بعض شرطلر اوزره اجرا ایدلمه سی شریعتیه خلاف اولمای، بلکه حاله نه نظرا حاجت دیه حساب ایده مز. بزایسه یکر می اوچ ییل امامت لکنده ایلمش تجریه مز ایله اوشبو ماده لرده خاتونلرنی مظلوم و مبتلا تابیق: (۱) نه سبب ایله اولسه ده یراق اورنلره کیدوب معیشت این کیمسه لریک بو طرفه قالان خاتونلری نفقه و باشقه شیلر حقنده مشقت کوره لر. حتی بعضیلری چیت کیمسه گه قوشلوب معیشت قیله لر. و بعضیلری فاحشه لک ایدوب، دین و دنیا لرنی ویران ایده لر. کرچه بو خاتونلردن بعضیلرینک اقربالری اولسه ده، ایر خاتوننی تربیه ایدرکه آغرسنه لر. لکن ایکنچی ایرگده واره آلمایلر. شونکچون بو بیچاره لر بختلو حیوانلردن بختسن اولوب، دنیادن کیده لر. (۲) بردن آرتق خاتون نکاح این کیمسه ده برینی جفالاب طوتمق عادت حکمنده در. بر وقتده قوالاب آتاسینه یباره ده تکرار باروب آلمایدر. خاتون نفقه صوراسه ویرمای، نکاحدن خلاص اولونی صوراسه ییلمای، یخشیلرک و عطلرنی ایشتمایدر. بو خاتون، اوزینه هیچ کرکناز اولدیغی حالده فقط اوصاللیغی ایله خاتون عمرنی ضائع ایده در. (۳) بعض کیمسه لر، خاتونلری کامل اطاعت ایله خدمت

ایتدیگرى حالده، اوزلرى ياراتمادقلرى سببتندن، انواع جفا قيله لر. بي طاقت اولديغندن خاتون خلع اوتنه در. باشى خلاص اولسون ايچون جمله مال ومنالنى فدا ايد در. حالبوکه نشوزلك ايرنك صرف اوزنده در. بويله شريعت تعليماتنه خلاف اشنى قيلدقلرى ايچون ايرارى، وبيله طوروب منع ايتماديگرى ايچون همه اماملرى، بو كى عيب وگاهلرده مشترك اولسه لركرك. شونكچون بونلر حقنده بويله تدبير ايتمك مناسبدر. حالبوکه تعليق ايله نكاح ايتدرمك بخارا طرفينه مخصوص اولماى، عربستان وآناتول هم غيرى مملكتلرده ده وارد. لکن، نفى اولنسم دينلمش شرط اورنينه «اگرده بنم طرفمن نفعه يتشماى بر سنه طورسه، اختيارلى اولسون» ديه تعبير ايدلسه كفايت ايدر ايدى. بلكه بنم ظنمه بناء بويله شرطلر وقلانلر ايله تعليق ايتماى، فقط طلاقنى تفويض ايتدروب، نكاح قيلدرمق مناسبدر. مثلا: «هر وقتده اختيارم اوزمه اولمق شرطيله اوزمى خاتونلغه ويردم» ديه ايجاب ايتديكنده زوج قبول ايلر. ياكه وكيللرى بويله ايدرلر. بن اوزم بويله عقك احكامنى طرفينه بيلدروب، رضا اولدقلرى بعدنده ميتريقه كه يازوب طرفين وشاهلردن امضاء ايتدروب بعض وقتك عقد ايتدم. خاتونلرك انسان بالاسى ايدىكلرنى بيلميان كيهسه لر ايچون بونك شفاسى وار ايدىكنى تجر به ايدوب بيدام.

امام ومدرس موسى بن فتح الله . ۱ نويا بر ۱۸۹۶ سنه . ويرخورال «آخوند» قريه سنه .

ایچون شادلاندى . انشاء الله عالملمز بخشى مصاحت ويررلر ، ديه
اميد ايدهمز .

عسكرى آخوند حميد الله بن عبدالحميد الخالدى . ۱۴ نويابر
۱۸۹۶ سنه . « پيتربورغ » .

۱۰

نقحه ويرمككان سببلى زوجهنى تفريق ايتمك شافعى مذهبنه
مخصوصدر . بو خصوصه شافعى مذهبنه اولان كيمسهنى نائب نصب
ايتمك باشقه طريقنى صدر الشريعه ذكر ايتمايدر . مذهبن انتقال
ايلمك ممنوعدر ، روايت (۳۰) . ابتداء زوجه طرفندن ذكر ايدلنوب
شرط ايله عقد ايدلسه خاتونلر آرهسنده دليلسن دعوى كوب ، وحمكمه
اسلاميهيه هم اماملره تشويش الوغ اولور .

امام ومدرس محمد بن على . ۱۳ نويابر ۱۸۹۶ سنه . مهادش
مضافاتنه « صاتش » قريه سنه .

۱۱

شريعتمزده برنجى درجه معتبر اولان عدالت ، مساوات ، حقانيت ،
قاعدهلرى ، زمانمزه زوجان آره سنك تمام اونودلمش درجه سنكدر .
بز ايسه عوام ايله برگه عمر ايتديكمز سببلى نه قدر مظلوملرك ، كوز
اوكمزده آغلادقلىنى كوروب ، تأسفى ايدهمز . شوئا كوره بويته شرطلر
ايتدرمك ضرور ظن ايدهمز . لكن برنجى شرطده « قدرتى قدر »
قيدى ، واوچونجى شرطك « دائم » قيدى لزومسن كورله . چونكه شريعتمه

کوره نفقه حقوقی مضبوط اولدیغندن «قدرتی قدر» دیمک فائده سزدر .
 اوشنداق بعض کیمسه لر نادر سکران اولورلر ، لکن شول وقتده
 کند یسندن اهل بیتمی سلامت قالمق شویله طورسون ، بلکه دین وایمانی
 سلامت قالماز درجه سنک قباحت سوزلر سویلورلر . شونک ایچون بو شرطله
 «ایسر تکچ ایچوب حقسن یرده اهلنی تحقیر ایلماز» دیه تعبیر ایدلمک موافقدر .
 آخوند غلمان بن ابراهیم الکریمی . ۱۶ نو یابر ۱۸۹۶ سنه .
 بوگلمه مضافاتی «مینلیبای» قریه سنده .

۱۲

بو دورت شرط کوب مشکلمرنی حل وضررلرنی قطع ایدرگه سبب
 اوله چغندن باشقه ، قرآن شریف آیتلرینک اشارتلی مقتضاسیدر .
 مثلا : (ولا تمسکو هن ضرارا) (ولا تضاروهن) عموم خاتونلرنی ضوار
 اوزرنده امساکن نهی ایددر . کرچه بعض مفسرلر «هن» نی مطلقه
 ومعتدله ارجاع ایتسه اوده اویله تفسیر ایتمک فقط آیتک ورودنی ملاحظه
 ایتمکن اولمشدر . یوقسه آیت کریمه دن عام معنی مراد ایدیکسی
 معلومدر . اوشنداق (اسکنوهن من حیث سکنتم) آیتنکه ، آیت
 کریمه نک ورودنی ملاحظه ایتمک سببندن مطلقه ومعتدلر مراد دیه
 تفسیر ایدنلر اواسه ده ، فقهاء کرام وغیرلر ، بونلر جمله سخن البرازیه
 وانوار التنزیل صاحبی اطلاقنه ذاهب اولمشلر . برسته یاکه آلتی
 آی ، خواه اختیار یله خواه اخیارندن باشقه ، خاتونینه نفقه ویرمای
 طومتاق البته ضرار ایله امساک اوله در . اما وجه شرعیدن باشقه قینامق
 وعدالت ایله تربیه ایدرکه اقتداری اولمادیغی حالده بردن آرتق
 خاتون آلمق خصوصلرینه کلنچه ، بوروشک وجهسز قینامق عوامک کوب .

آئینه آچوی ککلسه ده خاتونندن انتقام آله در. شرعی ضرورت اولمادیغنه، خاتونینه بر دنیاوی امر حقنده، یادکه خاتونینک آتاو آنا هم اقر باسینه، آچوایدوب خاتون اوستینه خاتون آلمق عادتی شاعدر. هالبوکه کوپلرینک خانه لری ده برگنه اوله در. بو اشلر ایسه فقط خاتونلری تعذیب اینمک و ضرار ایله امسا کدر. (مثنی و ثلاث و رباع) حکمی ایسه، تربیه گه قدرت اولمقله مشروطدر. چونکه (وان خفتم ان لاتعد لوا فواحدة) دیه بو شرط تصریح ایدلمشدر. شونکچون آیت کریمه نك خاتمه سی دور تنجی شرطنی اقتضا ایله در. اوشندانق بو شرطله فقهاء کتابلرینک هم هجت تابلنور، روایت (۷، ۳). گرچه والنکاح لایصح تعلیقه بالشرط دیسه لرده، بونن مراد لری تحصیل ممکن دکل یا که تحصیلی موهوم اولان شرطلر اولسه کرك. شاره لرك مثال کتورمک لری بونی آچیف بیلدره در. یا که ابتداء تعلیق مراد اولور، بو ایسه نگاهدن قبل اولنه چیغی ایچون البته درست دکلدر. و یا که طلاق شرطنه تعلیق ایتمکدر، بو ایسه نکاح موقته راجع اولدیغی ایچون صحیح اولمادیغی ظاهر در. حاصل کلام بومسئله نی تدقیق اینمک البته لازمدر. بو کبی خاتونلر حقه ضرورت و ابتلاء عام اولدیغندن برر چاره سنی قارامق و اعتناء ایلمک فرض درجه سنده در. دیارمزده شافعی قاضیلری، و یا که مجتهد اولان حنفی قاضیلری تابولمق مشکل ظن اولنور. شونک ایچون کندی فکرمننی بیان ایتدک. دخی عجز عن النفقه ایله تفریق ماده سنه، فرقتک اصل حکمتی ترک انفاق اولورغ، تیوش ایدی. شونک ایچون فقهانک، غائبک عجزی معلوم دکل، دیدک لری شبهه لرینه زیاده تعجب ایلمز. چونکه ترک انفاق معلوم اولدیغنده، غائبک عجزی معلوم دکل ایدیکنه نه فائده اولور؟.

امام و مدرس ایشمحمد بن دینمحمد. ۹ نوایبر ۱۸۹۶ سنه. مالمش مضافاتی «توننار» قریه سنه.

۱۳

بویله تدبیرده خاتونلره آرتق اختیار ویرلومدن خوفی ایدمهز. شونک ایچون «چیت یره کیدوب نفقه که محتاج ایتماز، وجه شرعین باشقه اورنده قیناماز، نفی ایدلسه نکاحنه باغلاماز» دیمک کبی شرطلر ایله اکتفاء ایدوب برقدرسنه لر تجربه ایلمک مناسبدر. اوشنداق بو شرطلر ایله عقد ایتدیه مهمله اماملری تکلیفی اولندیغنه متعاقدین هم بوکنا مجبور اولمقلری حقنه آیرم برتدبیر ضرور اولور.

خان مسجدنه آخوند محمد علی بن دولیقام الکرمانی. ۲۶ نوپابر

۱۸۹۶ سنه. «قاسم خان» شهرنده.

۱۴

معلوم ظلملرنی خاتونلردن دفع ایتمک ایچون، اوشبو شرطلره عقد ایدلمک، گرچه بادی نظرده معقول اولسه ده، اما نظر دقیقاً اوشبو سببلر ایچون معقول کورلمایدر: (۱) بوشرطلر حقنه دعوی کوب اولور. (۲) الله تعالی نیک ایرلر تصرفنه ویرمش طلاقنی کرها آلوب خاتونلره ویرمک اوله در (?). (۳) بواش اصحاب و آنلردن صوک اولان علماء کرام عصرنده اولمادیغندن بر امر مستحذث اوله در. (۴) بوشرطلر یانظاما شرط اولور، اول وقت علمانک دخلی اولمازغه کرک. یاشرعا شرط اولور، اول وقت او یله تعیین ایلمک شرع وظیفه سی اولملی ایدی. هالبوکه اصول اربعه ده بویله شیلرک اشتراطنه عبارت ویاکه باشقه چه دلالت کورلمایدر. هم فقهاء عبارتتک اولان تفویض و تعلیقلمده متعاقدین

اوزلری رضا اولان ماده لرده در. حالبوکه بزم بختمزده اولان شرطلر، شرط اولدیغی تقدیرده قانون وجبری صورتله اوله در . ۵) بو امرده خاتونلردن، صورمه دن نهی اولندقلری، طلاق امرنی صوراتمق لازم اوله در . ۶) وقت عقدده طلاق مذاکره سی برمشوم اولدیغیچون مذاکره ایلمک مناسب دگلدر . ۷) معلوم اولان جنایتلرک هر برینه شویله اولسه ده، مفقودلر حقنک امام مالک (رحمه الله) قولی اوزرینه فتوی ویرلسه مصاحت اولورایدی. اوشنداق عجز عن النفقه خصوصنک، قاضی حنفی که شافعی مذهبندن نایب قویوب تفریق ایتدرلسه موافق و فائذلی اولورایدی، روایت (۳۱).

امام و مدرس محمد جان بن قدر محمد . ۱۵ نوایبر ۱۸۹۶ سنه .
مینزله « نورکای » قریه سنک .

۱۵

عقد نکاحلرک اولسکی حال اوزرنده اولمه سنی موافق کوره مز . چونکه بویله تدبیر ایدلسه رسول اکرم صلی الله علیه وسام زمانندن بو کونه قدر اجرا ایدلن عقدلرک منسوخ حکمنک قالمه سی لازم اوله در . بوندن باشقه بویله تدبیر، نزاع ویالان شاهد کوبایمه سیننه باعث اولور . امر بالید ایله نکاح ایلمک کرچه صحیح اولسه ده ، روایت (۴، ۵) لکن کل عقدده بویله تکلیف ایدرکه دلیل بیلنماید . اوشنداق عجز عن النفقه سببلی تفریق درست دگل ، مگر شافعی قاضی نصب ایدرلئوب ، اول حکم ایتسه آنک حکمی نافذ اولمقنده اتفاق اولمشدر . غائبلر اوزرینه حکم ایتمک هم بو روشده در . جزئی سبب ایله منهدن نقل ایتمک

درست دگل، لکن ضرورت وقتندہ درست کورن کید سہار وار۔
 امام و مدرس محمد الواعظ بن عزیز اللہ . ۲۲ بجی اوسکتابر
 ۱۸۹۶ سنہ . بلبای مضافتی «الوغ جقمق» قریہ سنہ .

۱۶

بویلہ روشدہ تدبیر اینمک دیارمزه نسبتلہ مناسبہ ر۔ لکن ہن کور
 روشچہ تعبیر ایدلن شرطارده موافق دگل قیدلر وار۔ شونک ایچون
 بز اوشبو روشچہ اوزگرلمہ سنی آرزوایدہ مز: «برنجی، ایکی سنہ
 چمتکہ کیدوب یورسہ، ایکنجی، شریعت بیوردقچہ ادساک بالمعروف
 ایتمازسہ، خاتون اختیارلی اولور» دیہ . دورت شرطک اکثری بو
 ایکی شرط تحتنہ داخل اولوب، عقد نکاح وقتنک تعبیر ہم موافق وینکل
 اولور۔ اکرده بویلہ تدبیر ایدلسہ کوب فتنہ لردن خلاص و معلومہ لک
 نجات اولمقلرینہ سبب اولور ایدی۔

آخوند و مدرس احمد ولی بن مناسب . ۱۴ نوایبر ۱۸۹۶ سنہ .
 «سیمی پولاد» شہرنک .

۱۷

من کور شرطلر ایلہ عقد ایتدیمکنی بو طرف علماسی مناسب کورہ لر،
 اوزمزدہ موافق کورہ مز۔ لکن برنجی شرطک کبتدہ فی وغائب اولمقنی
 ذکر ایتمای، فقط «برسنہ نفقہ گہ محتاج ایدوب طوتماز» و دورتنجی
 شرطک «اکرده ہونک اوستیمہ ایکنجی خاتون آلسہ بوخاتون محیرہ اولور»

دیه‌کنی مصاحبت بیله مز . چونکه بایلق و قدرت یوقلق مسئله‌اری بر قدر اولسه ده واقعه‌نی مشکلندره در . بخارا طرفنده کوب و قتده اختصار ایله «دورت معروف امر شرعی ایله» دیه عقول ایملر، و بعض وقت جمله سنی ذکرله تفصیل هم قیله لر . قاضی حضورینه مرافعه ایدلدیکی وقتده شرعا تفتیش، و اثباتینه قارالوب حکم هم ایدلنه در . ایهدی، بوخصوصه بزرگده اولان ضرورت غایتک کامل اولوب، چاره سنی تابع ایچون قدرت صرف ایلمک لازمدر . شونک ایچون بویله تدبیر ایتنه‌نی موافق کوره مز . چونکه بویله قیلنمادیغنه یا شافعی و حنبلی مذهبنک اولان کیمسه لر نی نائب نصب ایتمک و یا که اماملر مز باشقه مذهبلر ایله عمل قیلماق طریقنی اختیار ایتمک لازم گله در . لکن شافعی و حنبلی مذهبن قاضی نصب ایتمک اولا آندای کیمسه لرك اولمقینه و ایکنچی بونلری نصب ایچک کیمسه نك رخصتی اولمقینه باغلانمشر . حالبوکه دیارمزه بو کیمسه لر کفایت مقداری یوق، هم بونلر نی نصب ایچک کیمه لر اولنه‌غنی آچیق معلوم دگل . شویله اولسه ده لاقبل باشقه مذهبلر ایله حکم ایتمک بابینک محکمه^۶ اسلامیه مساعده ایسه و اماملر طرفندن ایدلن تقدیرده تنفیذ قیلسه، خیلی ظلم و جفالتک آز اولمه‌سینه باعث اولور اییدی .

آخوند و مدرس احمد ولی بن تحفتم الله . ۴ د کابر ۱۸۹۴ سنه .
«پیترباؤل» شهرنک .

خاتون طرفندن ابتدا^۶ ایله تعلیق ایدلن نکاح درستدر، روایت (۵) . اوشنداق عدالت ایدرلک اولمازسه خاتون نکاح ایتمک درست

دگل ، دیه قهستانی « قسم » بختنک ذکر ایده در . لکن تعلیق لک درستی
اولمقی طرفین رضا اولد قلمی تقدیرده ایدیکی معلومدر . آندن باشقه
صورتده بر قدره موجب تردددر .

آخوند مسعود بن بلال . ۶ نجی دکابر ۱۸۹۶ سنه . « ویرخورال »
بلده سنه .

۱۹

ضرورت علهسی اولسه کک ، فقه کتابلرنده شرط ایله عقد
درستلکینه عبارتلر وار ، روایت (۴ ، ۵ ، ۷ ، ۳) . زوج محکمه
طرفندن نفی ایدلسه یا که تربیه گه قدرتی اولمادیغی حالده دخی
باشقهنی نکاح ایلسه البته ضرورت متحقق اولور . شونک ایچون بو ایکی
ماده ده تعلیق ایله عقد اینمک موافقدر . اوشنداق نفقه گه محتاج ایدوب ،
چیت ولایتلرده یوردیکی مدتنی برسنه دگل ، ایکی سنه ایتمک اصاحدر .
اما شریعتنه خلاف اورنده قینامق ویا که قدرتی اولدیغی قدر نفقه
ویرمک قیدلرنی شرط ایتمک بنم ظنمه بناء باعث دعوی وسبب نزاع
اولور ، حتی بالالرنی تاشلاب ، خاتونلرک کیدولرینه یول آچلور .
شونک ایچون بوماده لرنی تعلیقندن جز ایتمازلک مصاحت کورله در .
آخوند محمد صفا بن محمد علی . ۵ دکابر ۱۸۹۶ سنه . قران
مضافاتی « فالاسه » قریه سی .

۲۰

بیان ایدلن تدبیر مناسب و عبارت فقهاء بوکنا هم مساعدر ،

روایت (۴، ۵) لکن دخی ایکی دخی قید ضم ایدر لک موافق کورله در. بری اوشبو اختیار ماده سینه «کل» لفظی ویا که آنک مدلولی ایله ذکر ایتمکنی، والا اختیار حق فقط مجلسه منحصر اولورده انقضاء مجلس سببلی بوحق ساقط اولور و مشتقلرده عبث قالور. ایکنچی بوخصوصه اولان دعواسنی خاتون، امین و حکم شرعینی عارف اولان اہاملر حضورندہ اثبات ایلمک قیدنی. والا خاتونلر اولرینک اختیار لری کافی و مستقل ایدکنی ظن ایدر لر.

آخوند و مدرس محمد لطیف بن اسحاق. ۸ دکابر ۱۸۹۶ سنہ.
«اورسکی» بلکہ سندہ.

۲۱

تعلیمقسن نکاح الوغ بولدر. گرچه بخاراده بویله تعلیق ایله عقد اولسه ده، اولرلی ده حیران و سرکردان اولغانلر. بر باشلانمش اش دیه ترک ایدرگه عارلنلر. لکن ابتداء خاتون طرفندن ایجاب ایدلن صورتده تعلیق ایله عقدگه هم یول بار، زوجان اولرلی رضا اولدقلرنده. فقط نفقهگه محتاج ایدوب غائب اولسه شرطی ایله اکتفاء قیلمقنی مناسب کوره دز. باشقه شرطلرده دعوی کوب اولور دیه ظن ایدلنه.

امام و مدرس احمد اللطیف بن عبداللطیف. ۱۳ دکابر ۱۸۹۶ سنہ.
بوکلامه مصافاتی «طمتق» قریه سی.

۲۲

طرفان رضا اولدقلرنده تعلیق ایله نکاح درست اولسه ده، اما

الزام صورتندہ درست اولمہسی شہہ لیدر . چونکہ بوامردہ رضا اولمادیغنی صورتندہ زوجنی اکراه لازم اولہ در و ملکندہ اولان اوچ طلاقدن برینی آلب خاتونہ ویرمکدہ زوجہ جبر اولہ در . ہم نفس عقدنی شرطہ تعلیق ایدوب ، ابطال عقدہ سبب اولندہ در . وسقیہ اولمادیغنی حالہ اوچ طلاقدن برندہ زوجنی حجر لازم کلہ در . لکن بوخصوصدہ ایکنجی برینگل یولده بیلمایمز .

آخوند عطاء الله بن عبدالکریم . ۲ دکابر ۱۸۹۶ سنہ . آلابوغہ مضافاتی « کچوک » قریہسی .

۲۳

بویله تدبیرنی طرفرمزده اولان علماء ومشایخ مصاحت کورہ لر . آخوند حماد بن بایم . ۳ دکابر ۱۸۹۶ سنہ . اورسکی مضافاتی « اتقل » قریہسی .

۲۴

بویله تدبیر اینتمک مناسب کورلمی چونکہ صلاح اهللری آرہ سندہ بو روشلی سوزلری ذکر ایدوب عقد اجراء ایتتمک سبب تنقیصدر . بعضیلرده یورتوب ، بعضیلرده یورتتمک عدالک دکلر . کوب اماملرده بو شرطلرنی اجراء ایدرلک علم یوق . بوندن باشقه بو اش دعوی کوبایمہ سینہ باعث وادارہ اسلامیه کہ سبب مشقندر . خصوصاً بوندہ

خاتونلره وسعت و یرمک اوله در، مالبوکه آنلره بویله وسعت و یرمک
شرعا و عقلا ممدوح دگلدر (?).

آخوند عبد القریب بن عبد المؤمن . شادرین مضافاتی « آقچواش »
قریه سی .

۲۵

منکور شرطلرک قطع نزاع و خصومت حقنده فائده لی ایدیکی
شبهه سزدر . لکن شرع تار ایتمگان اشنی تضییق قیلهق مناسب
کورامادیکی ایچون ، بونکله عامه نی الزام و تکلیف ایتمای ، بلکه
چیت یورتدن کلن ویا که مجهول و اعتبار سزراق کیدمهسلر حقنده
لازمه لرک مصاحت کورله در .

آخوند احمد حاجی بن عبد الظاهر ، ملا زین الله بن حبیب الله ،
ملا محمد جان بن عبد الظاهر ، ملا محمد بن محمد ظریف ، ملا عطاء الله بن
محمد جان ، ملا خواجه جان بن داملا جار الله . ۱۴ نجی دکا بر ۱۸۹۶ سنه .
« طر ویسکی » بلده سنه .

۲۶

خاتونلر حالتی مسعود ایتمک ایچون ذکر ایتدیکنز چاره دن باشقه
تدبیر بیلنمایدر ، هم شول روشده تعلیق ایله نکاح ایتدیرمک ،
شریعنه خلافی دکل دیه ظن ایدمز ، روایت (۷، ۵، ۴) .
امام و مدرس احمد الشریف بن محمود . نویابر ۱۸۹۶ سنه .
مالمش مضافاتی « مچکره » قریه سی .

۲۷

بویله عقد ایندیرمک حقنده صریح عبارت کورامازسه ده مصاحت
 زمان ایچون درست اولور .
 ملکیه اخوندی محمدظریف بن محمدشا کر . ۱۲ دکابر ۱۸۹۴ سنه .
 « پیتربورغ » .

۲۸

اوشبو شرطلر ایله نکاح ایلمک حقوق شرعیه نی اداء وزوجان
 آره سنده اولان حقسنر ظلملر نی منع ایدرکه سبب اولور . هم بو امر ،
 شریعتنه خلاف دکل ایدیکی معلومدر ، روایت (۴ ، ۵ ، ۷ ، ۱۰ ، ۱۱ ، ۱۹) .
 لکن بویله شرطلردن مقصود دعوا آزالتیق اولورسه ، بالعکس زیاده
 کوبایور ظن ایده مز . و حالبوکه بوروشده قزغانچ مالده اولان خاتونلر
 بیگ آز کورله در ، اما بو کیفیت ایله عقد اجراء ایدلسه هر قریه دن
 نه قدر دعوالر رفع ایدلنور .
 آخوند عبد اللطیف بن حنفیه . ۱۳ دکابر ۱۸۹۴ سنه . قوز قیتسکی
 مضافاتی « چرشم » قریه سی .

۲۹

بویله تدبیر ایتمک مفسد کوب اولور ظن ایدلنه . عجز عن النفقه

یا که عدم ایفاء النفقہ سببلی تفریق ایلامک مذہبمزدہ اولمادیغی ایچون معقول کورمایمز، باشقهجه طریقلرنی ده بیلمایمز .

آخوند و مدرس میرزا زاهد بن عبد القادر . ۱۶ دکابر ۱۸۹۶ سنه . چیلانی مضافاتی « صفا کول » قریه سی .

۳۰

اولسکی اوچ شرطنی موافق کوره مز، بونلرک جمله سینہ فقه کتابلرند مناسب عبارتلر وار، روایت (۱۱، ۳) . لکن طنمه کوره دورتنچی شرط ایله الزام ایتمک مصاحت دگل . چونکه بونک منازعه کوبلسکینه سبب اوله چغندن باشقه، فقها تصریحلرینه ده خلاف کورله در . روایت (۳۲، ۳۳) .

آخوند منهاج الدین بن مقصود . ۷ دکابر ۱۸۹۶ سنه . مینزله « طویگلدی » قریه سی .

۳۱

بو تدبیرلر بزم قارامقزده موافق و بویله عقدلرک درستلکینه کتب فقهاده تصریح ایدلشددر، روایت (۷، ۵) .

آخوند و مدرس محمد حکیم بن محمد ظریفی . ۱۶ دکابر ۱۸۹۶ سنه . « چیلانی » شهرنک .

۳۲

بزم فکر مزه کوره بویله تدبیر مناسب دکلر . چونکه بو امرلر قطع

دعاوی که سبب اولمائی، کثرتینہ باعث اولور. خصوصاً دولت خد متنه کیدن کیمسه لریک زوجه لری تفریق طلب قیلور لر. فقهاء گرچه تعلیق ایله نکاح درست لکنی آیتور لر ایسه ده، فقط طرفین رضا اولد قلمری صورتنی دگر اینمشلر. بونکله الزام ایلدن یکی نقد برده، ند بیره موافق عقد اجرا ایتمیان امام و تعاقبین مسئول اولم قلمری لازم کلور. نفی بلد ایلدن کیمسه لر حقه حکمه اسلامیہ فتوای (؟) فسخ نکاح ایچون کافیدر. آخوند عنایت الله بن عثمان. ۲۰ دکابر ۱۸۹۶ سنه. استرلیتامی « ابرای » قریه سنه.

۳۳

بویله تعلیق ایله الزام ایتمک عصر سعائنه یوق ایدی. حالبوکه بوکونده اولدیغی کیمی اول وقتده هم ضرورت وار ایدی. بوندن باشقه بوش دعوی کو بایمه سینه واسطه اولور، یالان شاهد کو بایور. کوب خاتونلر اوز اوزلرنی طلاق ایتمیکلری سببندن ایرلرینک عمرلری ضائع و فاحش امراره مرتکب اولمغه سبب اولور. خاتونلره شفقت قصدیه ایلدن بوتد بیره، ایرلره عین شفقتسزلیک اولور. شونک ایچون بو امرنی مصاحت دگل ظن ایده مز. نفی و نفقه دن عجزلیک ماده لرندنه ضرورت وارلغی انکار ایدلماز. لکن بو خصوصاً لرده نقل مذهب ایله اولسه ده، یا که مرجوح روایت ایله اولسه ده تفریق ایتمه تی صواب کوره مز. آخوند و مدرس شهاب الدین ابن مینوش. ۲۳ دکابر ۱۸۹۶ سنه. « سامارا » شهرنده.

۳۴

نگامر اولئکی حالنچه قالمهسی مصاحتدر . مگرده ضرورت اولسه البته اوزکز اختیارلیسن . اکرده تدبیر فعله چقار ایسه ، نه عبارت ونه دلیلاره بناء ایدلدیکنی اعلان وتشهیر ایدوکزنی اوتنه مز .
 امام ومدرس ولی الله بن عبدالغفار . ۲۱ دکابر ۱۸۹۶ سنه .
 « سنبر » شهرند .

۳۵

اوزینک ایلمش شرطلرینه خلافتک ایندیگی صورتده ، تعلیقه موافق کندینی طلاق بائن اینمکده خاتونک اختیاری وارلغی معلومدر ، روایت (۴ ، ۵) . لکن بو کیمی شرطلر ایله تعلیق ایندروب عقد یورتک حقنده اماملرنی تکلیف اینمک مصاحت کورلمایدر . چونکه بونک اوشبو محذورلر کورله در : کوب دعوی وحادثه لر ظاهر اولوب ، اماملر محکوم اولورلر . ایر صایلامق صد دنده اولان خاتونلر ، تورلی سببلر ایله اوزلرنی آیررغه قادر اولورلر . بالفرض امام حضورنده کندی دعواسنی خاتون اثبات ایدر ایسه ده ، مجازق ومبالاتسز ایرلر ، بونی میزریقه دفترینه یازمق حقنده امامله مجادله قیلورلر وامام اوستوندن محکمه گه مرافعه ایدرلر ، محکمه اسلامیه همیشه طنچسز حالک قالور .

امام ومدرس شاه کردن بن محمدی . دکابر ۱۸۹۶ سنه . مینزله
 « سفر » قریه سنه .

۳۶

آیت کریمه نك اقتصاسینه كوره خاتونینه عرفچه نفقه ویرمك ، وجه شرعیدن باشقه قیناماز سزلق ، عدالت ایتماز خوبی اولدیغنك ایکنچی خاتون نکاح ایتماز سزلك تیوش ایدیکی معلومدر . شو نکچون تصویر ایدلن تدبیرله جمله جمله امامی الزام ایرلمك مرغوب و شریعتنه موافق ظن ایدمز . بوایسه حقوق زوجیتی بر باد ایدن ، قرآن حکمنی یا نادانلغندن ویاعداندن اعتبارارینه آلمیان غافلر ایچون بخشى زجر اولور ایدی . حالبوکه بو عادت فقط بخاریه خاص اولمای ، بزم ولایتهمزده فضلاء کرامدن حاجی فضل (۴۲) بن ابراهیم الالمنی و عبد الناصر بن ثابت الالمنی حضرتلرندن توراثا قالوب همیشه عادت اولمشدر .

آخوند محمد جان بن خالد . ۱۹ دکابر ۱۸۹۶ سنه . یالو طر مضافاتی « یورت هوس باقی » ده .

۳۷

بیان ایدلن تدبیرلر موافق شریعتدر . بر قدر اولسه ده خاتونلرنی ظلم و جفادن تخلیص ایتمک لازم ایدی . بو حقه من کور تدبیردن باشقه ینکل طریق کورلمی . الله تعالی نك (وعاشروهن بالمعروف) (فامساک بمعروف اوتسریح باحسان) (اسکنوهن من حیث سکنتم ولا تضاروهن فامسکوهن بمعروف اوفارقوهن بمعروف) (وان خفتن ان لاتعدلوا فواحدة) دیمش امرلرنی کامل ایتمک ، و آیت جلیله لرك مفادلرنی اورنینه کتورمک اوشبو طریق ایله اولسه اولور . حالبوکه فقهاء عبارتته بویله نکاحلرك درستلکینه صریح سوزلر وار ،

روایت (۴، ۵، ۳) . بو تقدیر چه اوز من هبمزدن غیری من هبلره انتقال ایله حکم ایدرگه لزوم کورلمایدر. حالبوکه ضرورت وقتنده ایکنچی منعبه انتقال ایله حکم ایتمک درستلکی انکار اولنماز . فقط بو شرطلر اوستینه « هرایستدیکلی وقت خاتون اختیارلی اولور » دیمک کبی بر قید قوشمق لازم اولور . اوشنداق ابتداء خاتون طرفندن ایجاب ایتدیرمک حقنه محله اماملرینه تنبیه ایلمک تیوش کورله در . کذلک طرفان اوزلری حاضر اولما دقلرنده ، شروطنی مؤک اولان وکالت نامه لرنی وکیللر احضار ایلمک ضرور اولور . زوج غائب اولدیغندن آنک حقنی کامل حفظ ایدرلک یخشی کیمسه فی آنک طرفندن وکیل نصب ایتمکله حکم مجلسی ترتیب ایلمک اماملرا یچون تیوش اولور . وبوصورتک ایجاب وقبول عبارتلری اوزون اولدیغندن بعض بر اماملر، مناسب صورتله ترتیب وربط ایله آلمازلر خوفندن احتراز ایچون ، اولاکما ینبغی آچیق ایدوب دفتره قید ایدلنهرک حاضر ون طرفاندن امضاء ایتدردیکندن صوک ، شونی قرأت ایدوب ، « اوشبو شرطلر ایله خاتونلغه واردم - یا که - ویردم » دیمک کبی ینکل عقد ایتدیرمک حقنه محکمه اسلامیه طرفندن ویرلمکی مهملر . وبو حقنه بر مستقل رساله تألیف ایتمکده مز .

آخوند ومدرس حمزه بن محمد الامین الحمیدی . ۹ دکا بر ۱۸۹۶ سنه . « طوم » شهرته .

بو روشده اولان تعلیق ایجاب خاتون طرفندن اولسه زوج اوزی رضا اولسه شرعا درست اولسه ده ، روایت (۳، ۷، ۱۱) اما جبر ایله تعلیق ایتدیرمک درستلکینه روایت یوق ، بلکه خلافینه دلیل

وار، روایت (۳۴) . بو امرلر حقنده تعلیقن باشقه هم طریق وار: مثلا زوج نفی ایدلنسه، زوجهنک نفقه حقنده کفیل صورمیه اختیاری اولوب، قاضی هم کفیل ویرهک حقنده زوجنی تکلیف ایدر، روایت (۳۵) . شونک ایچون محکمه اسلامیه: «زوجلرکزدن کفیل صورکز!» دیه منفیلرک زوجهلرینه اعلام ایتسون. اوشنداق بو ایکی امردن برینی اختیار ایتمک حقنده ایرلرنی تکلیف ایلسون (۴) . حالبوکه بونده شریعتنه خلافق یوقدر. بوندن باشقه زوج نفی گه مستحق اولسه آنکله طورمق زوجه گه البته ممکن اولماز. برکه طورمق ممکن اولمادیغنک یا که برکه طورمق ضرر ایله گنه اولسه اول وقت زوجهده اختیار وار، روایت (۳۶) . دخی منفی خاتونلرینی شافعی، حنبلی قاضیلرندن فسخ ایتدیرمک ممکن. اول کبی قاضیلر اولمازسه، ضرورت وقتنده حنفیلره هم شافعی و حنبلی منهیلری ایله حکم ایلمک ممکن. حنفی قاضینک باشقه مذهب ایله ایدن حکمینک نافذ اولوب، اولمادیغی حقده اولان بحث، البته ضرورت یوق ماده لر حقنده در. حالبوکه ممئدة الطهر و مفقود زوجه سی حقنده امام مالک منهیله عمل ایتمک حقنده فتوی ویرلشدیر، روایت (۳۷، ۳۸، ۳۹) .

آخوند و مدرس عبیدالله بن عبدالحکیم . ۲۴ دکابر ۱۸۹۶ سنه .
چیلابی مضافاتی «میدیاک» قریه سی .

گمانمزه کوره بو امرلر ایله تکلیف ایدلنسه فتنه زیاده اولور،
اوزه زینکل طریق ده بیلمایمز .

آخوند عبد الرشید بن صدرالدین . ۱۰ دکابر ۱۸۹۶ سنه .
ناوی اوزین مضافاتی «کناز چنکیز خوتری» ده .

۴۰

معلوم تدبیر ایدلنسه زوجلردن اختیار تمام بنار وایرلرندن
آیرلمای بر خاتون قالماز .
آخوند ایشمحمد بن عبدالله . ۲۱ دکابر ۱۸۹۴ سنه . اصلاباده
مضافاتی « الوغ ایل » قریه سی .

۴۱

خلمنز، اهل و عیاللرنی شرع بیوردقچه تربیه ایتما دگری ایچون
بوروشده تعلیق ایله عقد ایتدزک موافقدر . لکن اوچونچی شرطده
خاتونلره زیاده ایرکنلک ویرلمش ایش ، شونی بر قدر تعدیل ایدلنسه
معقول اولور ایسی .
آخوند و مدرس عبدالعلام بن دولتشاه . ۲۷ دکابر ۱۸۹۴ سنه .
« ایلک » بلده سنده .

۴۲

برنجی ایله ایکنجی شرطنی موافق کورهمز . فقط عسکرلک نوبتی
کلمازدن مقدم اجراء اولان کیمسه لر نکاحنده برنجی شرطدن استثناء
ایدلمک لازم اولور ، وقت نکاحده نفی کلمه سی استعمال ایدلما سون
ایچون ، بوماده نی برنجی شرط تحتنه ادخال ایللمک مناسدر . اوچونچی
ودورتچی شرطلر ، دعوی کثرتینه باعث اولور ظن ایدلدیکندن ترک
اولنسه لر هم موافق اولور .
آخوند و مدرس خیرالله بن زین الله . ۱۷ دکابر ۱۸۹۴ سنه .
« سعید » قصبه سنده .

۴۳

ایجاب خاتون طرفندن اولمق شرطیله بویله عقدار شرعا درستدر،
 روایت (۷، ۳، ۱۱). شوکا بناء الزام صورتی هم شریعتیه موافق
 دگل دیپورگه جسارتمز یوق. چونکه شرعا جائز اولان شی ایله الزام
 هم درست، (۴۰). لکن زوجان آره سنک خصوصت ظاهر اولدیغندک
 ظنمهزه کوره فصلی مشکل اولور. چونکه بویله خصوصت لک اکثرنده
 سوزنی اثبات ایلمک یه مین گه توقف ایروب، روایت (۴۰) یه مین
 ایتمدرمکن ایسه، بویله دعوالر نی فصل ایبن اماملر نظاما ممنوعلر در.
 شونک ایچون بومشقتلردن لازم دیره کورلمای، بلکه ضرر کلک احتمالی
 یراق دکل.

امام احمد بن جهانشاه. ۸ دکابر ۱۸۹۶ سنه. بلبای مضافاتی
 «آطنه قل» قریه سی.

۴۴

(یا ایها الذین آمنوا قوا انفسکم واهلیکم نارا) آیت جلیله سینک
 اشارتینه و (النکاح رق فلینظر احدکم این یضع کریمته) حدیث
 شریفینک دلالتنه کوره، موجب الم و مورث ندیم اولان شیلر نی کمال
 دقت ایله، وقت عقدده فکرلک تیوش اوله در. حتی که اسباب خلاص
 حقنه اعتنا و اعتبار ایلمک لازم در. شونک ایچون اقتضاء زمان واحوال
 مکان هم ممالکتمزنی ملاحظه ایتمکمزده معلوم تدبیرله الزام ایلمک
 مصاحت کورله در. رجال اوزرینه الله جل شأنه و علا حضرتلری، الوغ
 منصب ویروب، امساک و تطلیق اوشنداتی طلاقه یه مین یا که تفویض

كیى امرلارنى كندى ذمه لرینه تفویض وتسلیم ایدوب ، صوكره قلب
وقالب جهتنجه ضعيف اولان وعقلا نظرنك شایان مرحمت كورلن نسوان
طائفه سنى آنلرك ذمه لرینه تربیه وتادیب ایچون امانت ایتمكله « قوام »
دیه ذكر (س۳) ایلمشدر. ایمی طبیعتلرنك « قوام » اولورلق كمالغلبری
اولمیان كیمسه لرایچون بویله تفویضلر ایله الزام ایدوب قوام قیلررق
تیوش اولور. یعنی بوروشك تفویض ایله عقد ایتدرك (الرجال
قوامون علی النساء) آیت کریمه سیننه خلاف اولمق شویله طورسون بلسكه
بعض محملاتندن اولور. هم خوف عدم عدالت اولدیغی تقدیرده
(وان خفتم ان لاتعدلوا فواحدة) وارد اولمشدر. بوايسه اوشبوتدبیرنى
مؤیددر. لکن دورتنچی شرطنى ترك ایتك مناسبدر. اوشنداق بو
امرلر ایله كافهنى تكلیف ایتك تدبیرینه نسبتله اوشبو ایکنچی تدبیر
ینكل ومصاحتدر: شویله كه عقبار اولسكى حاللرنجه قالورلر، لکن بو
كیى ایزلرك جمله سنده محكمه اسلامیه اوز طرفندن جمله اماملرینه تفریق
وفسخ نکاح حقنك كامل مختاریت ویرر. اماملر ایسه عجز عن النفقه، عدم
ایفاء النفقه ایله تفریق ایتدیكلری کیى مسكرات ایچوب وحقسن ضرب
ایدوچیلرك خاتونلرینك طلبلرینه كوره تفریق ایدرلر. عجز عن النفقه
ایله تفریق ایتمه نك درست اولوب اولمادیغی وایکنچی مجتهدلر سوزیله
هقلده حکم ایدر كه جوازی اولوب اولمادیغی، کیى بختلر مانحن فیهدن
دگلدر. چونكه اول بحث حد ضرورته ایرشمادیكى شیلر حقنك اولوب،
ضرورت وقتنك ایسه هر شیء درستدر. (یرید الله بكم الیسر ولایرید
بكم العسر) (وما جعل الله علیكم فی الدین من حرج) (والكل وجهة هو
مولیها) آیت جلیله لاری و (ان اختلاف امتی رحمة) (اصحابی كالنجوم

[۴۳] قوام، حبار وظالم معالزنده اولمای، بلسكه شریعت بیوردقچه حامی و آسماك بالمعروف
هم تسریح باحسان، هم فظوهن واهجروهن فی المضاجع واضربوهن اواخر جلیله سیله بیورلن تعلیمات
قرآنهنى مناسب علنده استعمال ایدن مؤدب و مری دیمك اولسه كرك. (بوسوز حاشیه اولدیغی
حالده اولسكى باصمده قوسین آره سیننه آلهرق طبعخانه خطاسی سببندن كناپك ایچینه كرمش).

بایہم اقتدیتم اہتدیتم) حدیثلری (۴۴) بزم دعوامزہ موافق دلیلدر .
 ورسول اکرمک امتی خصوص بر مجتہدہ متابعت ایله الزام ایلمک
 حقنک دلیل وارلغی معلوم دکلدر . علماء سالفہ نک ضرورت اقتضاسمینہ
 کورہ منہیدن مذہبہ انتقال ایتمکلری معروفدر . شونک ایچون ہم شافعی ،
 مالکی ، حنبلی ، منہیلرندن قاضی و نایب نصب ایدرکہ لزوم یوقدر .
 امام جمال الدین بن سیف الدین . اسناور و پول مضافاتی
 « اوراز گیلدی » قریہ سی .

۴۵

خاتونلرنی ظلمدن تخلیص ایتمک حقنک سعی ایلمک زمانہزده لازم
 بر شغلدر . لکن بویله تدبیرده محکمہ اسلامیہ ایچون الوغ مشقت
 اولور ، و بو عبارتلرک بعضیلرنی نکاح وقتندہ ذکر ایلمک سبب نفرت
 اولور دیہ بیله مز . منفیلرک خاتونلرنی محکمہ طرفندن اکراه ایله (?)
 طلاق ایتمکرا منکی معقول کورہمز .
 امام و مدرس غیر اللہ بن عبد الحبیر . ۲۷ دکلر ۱۸۹۶ سنہ .
 « استرلیتامق » بلده سنہ .

۴۶

تعلیقات فی نفسہا مباحدر . حاصل اوله چق فائز لرنی ملاحظہ ایروب ،
 حاکم لر طرفندن الزام ایدلنور ایسه ، اھون الضررین نی اختیار قبیلندن .
 درست اولور . لکن برنجی شرط عسکرہ آلنہ چقی کیمسہ لرک خاتونلرینہ

[۴۶] بو حدیثلرک سندلرنی تفتیش لازم اولور . ملاقت ایتمکمز بعض فضلا ، بو مکتوبک اصل
 نسخہ سبلہ بعض مخالفتی وار ایدیکنی بیان ایتمیلر ایسه ده ، صاحبندن بویله بو بر اشعار اولنمادی .
 بزلرده اصل مکتوبہ مراجعت ایدرکہ هنوز وقت بوله آلمادق . والله اعلم .

هم موافق گله چکندن آنارنی استثناء ایلمک لازم اولسه کرک . ایکنچی شرطنی برنجی که ادخال ایدوب ، اوچونچی و دورتنچی شوطلرنی رآسا ترک ایلمک مناسب کورله در .

آخوند و مدرس اسحاق بن اسماعیل . ۲۵ دکابر ۱۸۹۶ سنه .
« سعید » قصبه سی .

۴۷

بو امر حقنده بلده مزده اولان علماء ایله مشورت ایتدک . تعلیق بالشرط گرچه درست امر اولسه ده ، بونک ایله جمله اهل اسلامی تکلیف ایلمک الوغ اشدر . حالبوکه مذکور تببیرده بر قدر فائده کورلور ایسه ده ضرر اولنه چغنی هم احتمالدر . شونک ایچون بو اش خلقنک اوز اختیارلرنده قالمه سی موافقدر . یعنی رضا اولسه لر تعلیق ایله ، رضا اولماز لر ایسه تعلیقسنز عقد ایتسونلر . بو عمل اوچ سنه مدت تجر به ایدلنسون ، شول مدتک قانغنی طرفی اصاح ایدیکی معلوم اولور ، بلکه اول وقت ایکنچی بر ینکل یول هم تابلنور .

آخوند و مدرس محمد یوسف بن سعید . ۲۸ دکابر ۱۸۹۶ سنه .
« قزان » .

۴۸

(فانکجوا ما طاب لکم من النساء مثنی وثلاث ورباع وان خفتم ان لا تعدلوا فواحدة) آیت شریفه سنندن استدلال ایدرک ، آره لرنده عدالت ایدرک اوله بیان کیسه ایکنچی خاتون نکاهلنماسون ، دیمشدر . امر بالید وتفویض طلاق هم شریعتده موافقدر ، روایت (۵) . بو

روایتك اقتضاسیمنه كوره ایچانبی خاتون طرفندن یورتك لازم اوله در. ودخی بویله عقنی میتریهگه یازوب شول ساعتك خاتونه نسخه ویرمك تیوش اولور. بو نسخهگه بناء ایدرك قانغی اورنده اولسهده، خاتون اوز اوزینی تفریق ایله بیلور.

آخوند خیرالدین بن آغی. دكابر ۱۸۹۶ سنه. «مسقوا».

۴۹

بویله شرطلر اوزرینه طرفان رضا اولوب مقوله ایتمكلی شریعت نقطه سنن فارالدیغنده مباح برشیدر. حقوق زوجیتنی رعایه ایامك حقیقه الله تعالی حضرتی بنده لرینه وصیت ایتدیکی هم معلومدر. اوشبو محترم وصیتی یرزده ایدرگه سبب اولدیغندن مذکور تدبیرله عامه نی تکلیف ایتمه نك لزوم ویا که عدم لزومی بوبابده اولان حادثه لر نی فصل ایتمکله میتلی ومکفی اولان کیمسه لرك اجتهاد لرینه موقوف اولقی شریعت اقتضاسیدر. چونکه بنده لر علم و تجربه جهتلرندن متفاوت اولوب، حتی جناب الله جل شأنه و علا بعضاره «فاسئلوا» وبعضاره «فاعتبروا» دیه خطاب ایلمشدر. شونك ایچون بو خصوصه اصل مراجعت ایدلنه چك فکر، اهل تجربه فکرلی اوله چقدر. بزایسه اوز طرفمزدن فقط بوقدر عرض ایله بیلورمز: اکرده بویله تدبیر اجراء ایدلنه چك اولسه، تمام احکام وتفتیش اصولنی تعلیم ایدن سیرکولر محکمه اسلامیه طرفندن نشر اولنمغله مضبوط ومبین اولمه سی لازمدر. حتی مناسب اورتلرده «امین الفتوی» منصبی ایله بعض رشد اهلی امانلر نی تعیین ایتمك تیوش اولور. محله اماملری آنلره مراجعت ایدوب، آنلرك مشورتلری ایله احکام اجراء ایتمکلی الزام ایدلنور. چونکه بو شرطلردن بعضیلری امور اضافیه قبیلندن اولوب، معیار

و مقیاس ایلمکده بلکه جمله اماملرک قدرتی یتشماز. شول وقتده بونی
ایضاح ایدن و مستؤل اولنان مذکور امین الفتوی اولور.

آخوند و مدرس ادهم شاکر بن سیوندک . ۱۳ دکابر ۱۸۹۶ سنه .
ساراپول مضافاتی « اگرچی » قریه سنده .

۵۰

روایت (س) گه بناء طلاق امری خاتون قولنده اولمق شرطیله
ایجاب خاتون طرفندن یورتلمش صورتده نکاح درستدر. لکن الزام
وتکلیفی حقتده روایت نابلماید. لکن بو امر، بخاراده (جماع علماء،
مفتیلرک فتوالرینه وقاضیلرک قضالرینه بناء ایذلنوب الزام ایدل شد.ر.
شونکچون محکمهء اسلامیة مز بخاراده اجرا ایلان صورتنی تحقیق ایندروب،
قاضیلرندن هم امضاء ایندروب هجت نامه آلدروب (ب)، شونلره
موافق محکمهء اسلامیة هم الزام ایتمسه بیخشی اولوردی. اما نکاح
صوکنده ده نفقه که محتاج ایندروب غائب اولان کیمسه لرک خاتونلرنی
شافعی قاضیدن تفریق ایندروب حنفی قاضیدن امضاء ایندرومک حقتده
خلاف کوب اولسه ده ضرورت وقتنده بو امر هم مصلحتدر. لکن
ضرورت، فقط اوز مقدار یله محدود اولور. چونکه مظلومه لرا اولدیغی
کبی ظالمه لار هم کوبدر.

امام و مدرس نور علی بن حسن . ۶ نچی شعبان ۱۳۱۴ سنه .
« بوا » بلنده سنده .

۵۱

بو امرک اصل جوارنده شبهه اولمازسه ده، لکن الزام ایلمک

خصوصی بر قدر شبهه‌ایدر. حالبوکه دعوی آزالتحق غرضی ایله‌ایدان بو تدبیر عین دعوی کوبایمه‌سینه باعذر. چونکه خاتونلرک دین وعقللری کم اولدیغی سببلی ایرلرنده محبتلری اولمادیسه برر توری دعوی چقارلر. بخارا شهری مجمع الناس اولدیغندن آنلرده بلکه ضرورت اولمشدر. شونک ایچون بز بو تدبیرنی مصاحت کورمایمز. امام عبدالله ابن طوقای. استرلیتاق مضافاتی « استرلیباش » قریه‌سی.

۵۲

زمانه‌زده دین امرنده اجتهاد ضعیفی واعتبارده ناقص اولمغله جهالت غالب وضلالت شافع اولدی. عوام الناس ایسه ذمه‌لرینه لازم اولان فرض و واجبلرنی اداء ایلمک شویله طورسون، کندیلرینک مکلف ایدیکارندن کربلری خبردار دگللر. بو جمله‌دن، مملکتهمزده حقوق زوجیت تمام یوغالادی. قضاء و دیانته لازم دگل خدمتلرنی آنلردن ایتمک عادت حسنه قیلندن حساب ایملنوب، بونک اوستیمه هم جفا و ظلم ایتمک، تعلیمات قرآنیه خلافنده ضرب قیلحق عیب دگل شیلر جمله‌سینه کردی. خاتون آلوب‌ده صوکره جمله اشیا سنی آلوب قالب آیرحق بر سودا حکیمه اورلدی.

حقوق زوجیتده نقصاق ایلمک چکنی ظن ایتمدیکی وقت بر خاتون آلمق درستلکننده الوغ بر شبهه وار ایکن، روایت (۴۲) حقوق زوجیتی یلکز خاتونی حقنده اداء ایتمه‌ادیکی متیقن اولدیغی حالده ایکنچینی و اوچونچینی آنلر آز دکلرر. حالبوکه بو عملک حرام و شریعت نظرند منهی ایدیکی شبهه‌سزدر. اوشنداق خاتونلرنی نفقه‌گه محتاج ایدوب غائب اولانلرک یاش ه لئجه قالان خاتونلری نفقه ازلمک بهانه‌سیله

اوراملرده، بازارلرده بالاخبره مواضع تهمتلزده بورولر. بو ایسه فتنه وفساده سبب اولمقدردر. بونلردن بعضیلری، اول ایری ایله اولان نکاحلرنی فسخ ایتدره آلامدقلرندن مایوس اولمغله جهرة ایکنچی کیسه ایله سفاح اوزرنده معیشت ایده لر. بو کیی حادثهلردن بر مقدار محکمه اسلامیه گه کندبمز هم مرافعه ایلمش ایرک. بلکه بو کیی غفلت وضلالت شیوعندن مجبور اوله رق بخارا علماسی هم بویله شرطلرله عقد ایتدرمک قاعده سنی اختیار ایلمش اولورلر. بو کونه قدر بو کیی قاعده لر اولمادیغی سببلی بحث ایتدیکه مذعوالرنی فصل ایلمک و خاتونلرنی امساک بالمعروف یا که تسریح بالاحسان حکملرنی اجراء ایتدرمک غایتده صعوبتلیدر. گرچه وقایه شارحی صدر الشریعه رحمه الله برنوع تسهیل طریقنی کوسترمش ایسه ده، روایت (۲۱) آنک زباندن و آنک مملکتنده ممکن، بلکه ینکل اولان مذکور طریق بزیم مملکتنده نسبتله کامل مشکل ایدیکی بیاندن مستغنیدر. ایهدی حقوق زوجیتنی احیاء و تعلیمات شرعیه نی کامیلیق اجراء ایلمک بابنده سعی ایتدک تیوش اولسه کرک. چونکه بونجه نفوس مسلمه نیک عناب الیم ایچنده معیشت ایتدیکلرنی کوردکهز حالده، امر بالمعروف ایلامدیکهز و حاللرینک مسعود اولمقلری ایچون قایغو ایتدما دیکهز ایچون برنجی درجه ده بزلر مسؤل اوله چقمز. ضرورتک قوت وضعفینه نسبت ایدلنهرک منهیاتک هم درست اولدیغی معلومدر. حتی مجرد بنی آدم نسلنی ابقاء ایلمک، ونفسنی تحصیل ایتمک ایچون مشروع اولان نگاهه بو امرلرک منفی اولمق احتمالی اولدیغنده حد ذاتنده منهی اولان «طلاق» هم رخصت اولنمشدر. شونک سببلی حقوق زوجیتنی رعایه و تعلیمات دینییه مزنی احیاء هم سنت سلف صالحینی اجراء ایدرکه سبب اولنمچغنی ظن ایدوب، بویله روشده شرطلر ایله عقد تدبیرنی یورتمک الزم واصلح بلکه واجب، دیه اعتقادمزدر. بو خصوصده قاضینک نظری

وما کمک مکی ظاهرا و باطنا قوتند اولدیغیچون حلیت و حرمة شوگا
 تابعدر . یعنی خاتونلر تیوشسن آیرلورلر و تیوشسن قالورلر کیبی
 احتمالات جمله سی ثوره سزدر . بر خاتون دعواسنی اثبات ایدوب
 ما کمک تفریق ایله حکم ایتدیکی ساعنده علاقه زوجیت شرعا منقطع
 و اثبات ایتما دیکی ایچون بقاء نگاهله ایلمش حکمیننه بناء کذلک حبل
 زوجیت متصل اوله چقدر . بو کیبی شرطلرینه وفاء ایتما دیکی سببلی
 بر خاتونک آیرلمقنده نه شرعا ونه عقلا استحاله و ضرر اولمای فقط
 زوج اولان کیمسه کدی نیک عمل فاسد یک جزاسنی کوریش اوله چقدر .
 حالبوکه شریعت بیوردیغی کیبی معیشت ایدن کیمسه بویله ضرری
 کورمک احتمالی یوقدر . اوشنداق قضاء ، دعوا ، شهادت ، مسئله لری
 تمام مضبوط اولدیغیچون شاهد زور ایله اولور احتماللری شریعت
 مطهریه قارشو ایراد ایدلن احتماللر اولدیغیچون ابد اسموع دگلدر .
 بو ایسه بنم ظن و تخمینلرم اولوب ، استفسار ایدلدیکه کوره کولکمه
 اولانلرنی کتم و اخفاء ایتمک خیانت اوله چغندن حریت ایله فکر بیان
 ایشتم ، اما حقیقت علم اول الله تعالی شأنه و علامضرار نیک کند یسنکدر .
 آخوند محمد شافع بن محمد شریف . ۱۳ دکابر ۱۸۹۶ سنه .
 استرلیتامق مضافاتی « اورگی ارمت » قریه سنده

بویله شرطلر زوجه طرفندن ابتداء اجرا ایدلدیکی وقت درستدر ،
 روایت (۵، ۳) . بوگا بناء « نفقه که محتاج ایدوب ، خواه اختیاری ایله
 خواه اختیارندن باشقه غائب اولورسه معلوم مدت صوکنده اوز اوزینی
 تفریق ایتمک اختیاری خاتونده اولور » شرطیله عقد ایتدیمک معقول

کوره . فقط صوغنی ایکی احتمالی موافق کورمادیکه زده معنورمز .
 آخوند برهان الدین بن عبدالرفیع . ۲۲ دکابر ۱۸۹۶ سنه .
 قران مضافاتی « قزاقلر » قریه سی .

۵۴

بویله روشلی تعلیق کرچه شریعتده درست اولسه ده ، کوب نزاعه
 سبب اولسه چغنی ظن ایدلر یکینه کوره مصاحت دکلر . چونکه بوزوق
 فکری خاتونلر و ایرلر آره سنده « نفقه قالدردمادی » نفقه قالدردم « دیه
 دعوی ایدشورلر و هر بری اوزینه موافق شاهد کتور رار . البته بو
 صورتده بر طرفنی حق ایدوب حکم ایلمک لازم اولور . حالبوکه بو
 دعوی فقط دفع ظلم ایچون اولمای ، حل و حرمته هم شاملدر . شونک
 ایچون بونلرک بر برینه حلال ، یا که حرام اولمقلرنی فصل ایلمک تیوش
 اولور . بر خاتون اصلسز مقدمه لر ویالان شاهدلر ایله دعواسنی اثبات
 ایدر و آگا بناء امام ده حرمت ایله حکم ایلر و حالبوکه بو خاتون ،
 عندالله زوجینک خاتونی (?) در . بعینه بونک عکسی هم اولور (?)
 و بو ایکی ماده نک هر ایکی سنده خاتون زناچی اولور (?) . اما بو
 تعلیق اولمادیغی صورتده نفقه حقنده زوجان آره سنده نزاع اولور ایسه
 امام اعظم منهنده ، حالینه موافق ایر ذمه سینده ، دین آلمق ایله
 بیورله در . فقط بو تدبیر بو کونه قدر اجراء ایدلمایدر ایدی . تعلیق
 تدبیری یرینه ، بویله قرض آلدرمتی تدبیری ایدلنسه (?) بیخشیراق
 اولور ایدی . اوشنداق تربیه که قادر اولوب اولماق خصوصنده
 بو کبی دعوالر ظاهر اولور . خصصا تربیه که اقتدار عرذاتنده مضبوط
 اولمادیغی کبی اقتدار ایله عدم اقتدارده هم ثبات و قرار یوقدر .
 شونکچون بو تعلیق صورتنده حرامه دوشمک ممکندر . حالبوکه بو

تعلیقده اولکی خاتون ایچون فائده یوق . چونکه ایکچی خاتون
 آن کیسه اولکی خاتوننی آیرهق حسابنده اولوب ، فقط بعض
 عوارض ایچون گنه آسراب طوره در . بو خاتونک اختیاری اولمه سی
 کندیس ایچون فائده سزدر . بو ماده ده ایکی خاتوننی عدالت ایله
 تربیه ایلمک الزام ایدلنسه موافق اولور ایدی . اوشنداق قینا وچی
 وایچوچی ایرلر حقنده تهدیدلر (?) یازلنوب ، محکمہ اسلامیه طرفندن
 اعلام ایدلنسه مصاحت اولور ایدی . نفی صورتی غایت آز اولدیغندن
 و آنندن باشقه کوب منقیلرک خاتونلری بالالار آناسی اولوب یورتنده
 قالدقلرنندن هر نکاحده تعلیق ایتمک ایچون بونلر نی سبب ایتمک
 مناسب دگلدر . الحاصل تعلیق اجراء ایلدیکده عوام نکاحنی درست
 طوتمق مشکل اولور . طلاق کوبیراگی ده خاتونلر اختیارنده قاله در .
 حالبوکه تقابیل طلاق حکمتی ایچون طلاق امری صبرلی و مشقتلره تحمللی
 اولان زوجلر اختیارینه تفویض ایلمشیدی .

آخوند صفی الله بن عبد الله . ۲۷ دیکابر ۱۸۹۶ سنه .
 « خان اورداسی » ده .

۵۵

روایت (۸،۳) لره بناء بویله تعلیق ایله نکاح درستدر . فقط
 برنجی شرطدن اهل عسکرنی استثناء ایلمک تیوش اولور . وایکچی
 شرطنی برنجی گه ادخال ایتمک مناسبدر . بعض بر ماده لرده کثرت دعوی
 احتمالی اولان نقطه لرنی آزایتمق حقنک موافق تدبیر ایلمک ، کینه
 محکمہ اسلامیه که راجع اولان برخدمتدر . شوکا کوره بوقکر بزم رأیهمزه
 کوره صواب هم خلاف شریعتده دکلدر .

آخوند محمد کمال بن دولت شاه . ۲۴ دیکابر . ۱۸۹۶ سنه . اورسکی
 مضافاتی « چنکم بیگنمر » قریه سی .

۵۶

طرفان اوز رضالقلری ایله بویله عقد ایند یکلرند ه درسنلکی شبهه سزد. لکن فقیر کیمسه گه بر دن زیاده خاتون آلمازشرطی(?) قرآن وحدیث شریفله خلافر. وحالبوکه تکلیفی ایلمک ماده سی موضع اشتباهدر. طرفان رضا اولمازلر ایسه املر عقد ایتمازلر و بوتقدیرده خلق اوز آره عقد یورتورلر وبوندن فسادلر ظاهر اولور. املر تعلیقن باشقه عقد ایدرلر ایسه کندیلری جزاءلغورلر، بوهم مناسب دکلر. وبعض شرطلری هم موجب تشأمدر، بناءعلیه بوفکر مصاحت دکلر.

آخوند محمد شاکر بن محمد یار . ۶ نچی شعبان ۱۳۱۴ سنه .
« اورنبورغ » .

۵۷

اچونچی ودورتنچی شرطلرده مختلف مادهلر مندرج اولدیغی ایچون جمله سینه حدود بیان ایلمک اقتضای ایدر، یوقسه کثرة دعوایه سبب اولور. برنچی وایکنچی شرطلر 'اهل عسکر استثناء ایلمک اوزره مصاحتدر. آخوند ومدرس عبیدالله ابن علیگای . ۲۶ دکابر ۱۸۹۶ سنه .
قالمیقوفی مضافاتی « سلامبخین » ده .

۵۸

بوشیلر نزاع ومفسده کوبایمه سینه باعث اولور. شویله ایسه ده

طرفین اوزلاری رضا اولوب تعلیق قیلورلر ایسه بر دیه چک یوق. نفقه دن
ماجرار حقنده غیرى منهدن قاضى نصب ایتدروب حکم ایتدرومک
موافق کورله در.

امام و مدرس فتح البیان بن عین الکمال . ۱۰ نجی ینوار ۱۸۹۷ سنه ،
بلمای مضافاتی « قاران » قریه سی .

۵۹

زوجان آره سنده حسن معاشرت اولمغه سبب اولور ظنیه مذکور
تعلیق تدبیری موافق کورله در . بلکه دفع ظلم و اوامر اسلامیه نی
ایما ایدرگه سبب اولدیغندن بویله تدبیر واجبدر . چونکه دفع ظلم
و مصالح عباد ایچون نوامیس و قوانین اجراء ایدلمک تیموشلیدر ، روایت
(۴۳) . نفقه یه محتاج ایدرک غائب اولمق آلتی آی ایله تحدید ایدلسه
امام شافعی رحمه الله منهدنه هم موافق اولور ایدی روایت (۴۴) .
لکن هر وقت خاتونک اختیاری اولور دیهک کبی عبارت ایله تعلیق
ایتدرومک تیموش اولور ، روایت (۴۵) . اما زوجان برلکک معیشت
ایدرلک اولمادیغنده امام محمد رحمه الله قولیه عمل ایتمک هم مناسب
وینکل طریقدر ، روایت (۳۹) .

آخوند عادل گری بن قربانعلی ، ۲۵ دکابر ۱۸۹۶ سنه .
بوغروصلان مضافاتی « مؤمن » اولمک .

۶۰

تعلیق ایله نکاح ایتمک شریعتده درستدر ، روایت (۵، ۷، ۱۱ ،
۱۰، ۳) . شوپله ایسه ده فقط تجربیه ایچون بوتدبیرنی بیش و اون سنه لر

مقداری اجراء ایدوب، صلاح و فسادنی رؤیت ایدلمك موافق کورله در.
 آخوند حاجی علی بن عیسی. ۲۱ نچی دلو ۱۸۹۶ سنه. «خان اورداسی».

۶۱

عمله اماملرنی تکلیفی ایتمه فی شریعتہ خلافی کورمادك. لکن ایکنچی
 شرطنی برنجی یه ادخال ایدوب «زوجینك غائب اولمقی سمبلی خاتون
 نفقه گه محتاج اولسه بر سنه اوتدیکی صوکنک هر ایستدیکی وقتنده اختیارلی
 اولور» دیمك مناسبدر. اما دورتنچی شرطك کلیا ترك ایدلنوی مصاحتدر.
 آخوند و مدرس محمد الفاتح بن عین الدین. ۲۸ ینوار ۱۸۹۷ سنه.
 «اورنبورغ».

۶۲

بوشرطلر هر قانغیسی خارج شریعت دکلسه ده منازعه کوبایمه سینه
 باعث اولدیغندن مصاحت دکلددر. قطع خصومت ایچون شافعی قاضی
 نصب ایتمك ضرور کورله در.
 آخوند میر نورالدین بن شاه احمد. ۲۷ ینوار ۱۸۹۷ سنه.
 مینزله مضافاتی «ایرکنش» قریه سنه.

۶۳

اوچونچی و دورتنچی شرطلر خصومت کثرتینه باعث اولور ظنیله ترك
 ایدلمه سنی، و برنجی هم ایکنچی شرطلرک اجراء ایدلمه سنی مصاحت کورومز.
 آخوند مصطفی بن کوبای. ۳۱ دلو ۱۸۹۷ سنه. قرغزستانده
 طالوفکه قسمنک «دورتنچی بولم» ده.

(اوچونچى قىسىم)

دليل و سند مقامنده ايراد ايدلن ر و ايتلر :

١ - حدثننا عبد الله بن يوسف حدثني الليث قال حدثني يزيد بن ابي حبيب عن ابي الخير عن عقبه بن عامر رضى الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم احق الشروط ان توفوا به ما استحللتم به الفروج . صحيح البخارى . (احق الشروط) وعمله بعضهم على الوجوب وقال اكثر العلماء هذا ممول على شروط لا تنافى مقتضى النكاح بل تكون من مقتضاه ومقاصده كاشتراط العشرة بالمعروف والانفاق عليها وكسوتها وسكنائها بالمعروف وانه لا يقصر فى شىء من حقوقها ويقسم لها كغيرها . وحاصل المعنى احق الشروط بالوفاء شروط النكاح لان امره احوط وبابه اضيق . وفى التوضيح معنى احق الشروط الخ يحتمل ان يكون معناه المشهور الذى اجمع عليه اهل العلم على ان على الزوج الوفا بها ويحتمل ان يكون ما شرط على النكاح فى عقد النكاح مما امر الله تعالى به من امساكه بمعروف او تسريح باحسان . عمدة القارى للقاضى بدر الدين ابي محمد محمود العينى الحنفى المتوفى فى ٨٥٥ سنة .

٢ - قال عمر رضى الله تعالى عنه ان مقاطع الحقوق عند الشروط ولك ما شرطت . صحيح الامام البخارى رضى الله عنه .

٣ - واذا خافت المرأة انه اذا تزوجها لا يجعل الامر بيدها بعد التزوج تقول زوجت نفسى منك بكذا على ان امرى بيدي اطلق نفسى منك بائنا متى شئت كلما ضربتني بغير جنابة او تزوجت على او تسريت او غبت عنى سنة . الفتاوى البرازية .

٤ - رجل تزوج امرأة على انها طالق او على ان امرها بيدها

ذكر محمد في الجامع الصغير انه يجوز النكاح والطلاق باطل ولا يكون الامر بيدها . قاضيخان ج ١ ص ٢٧٨ .

٥ - وقال الفقيه ابو الليث هذا اذا بدأ الزوج فقال تزوجتك على انك طالق وان ابتدأت المرأة فقالت زوجت نفسي منك على اني طالق او على ان يكون الامر بيدي اطلق نفسي كلما شئت فقال الزوج قبلت جاز النكاح ويقع الطلاق ويكون الامر بيدها لان البداية اذا كانت من الزوج كان الطلاق والتفويض قبل النكاح فلا يصح واما اذا كانت البداية من المرأة يصير التفويض بعد النكاح لان الزوج لما قال بعد كلام المرأة قبلت والجواب يتضمن اعادة ما في السؤال فصار كانه قال قبلت على انك طالق او على ان يكون الامر بيديك فيصير مفوضا بعد النكاح . وعن هذا قالوا مطلقة الثلث اذا ارادت ان تزوج المحلل وخافت ان لا يطلقها فالحيلة لها في ذلك ان تقول زوجت نفسي منك على ان امرى بيدي اطلق نفسي كلما اريد ثم يقبل الزوج فيكون الامر بيدها بعد النكاح طلق نفسها متى شئت . قاضيخان ج ١ ص ٢٧٨ .

٦ - ولو بدأت المرأة فقالت زوجت نفسي منك على ان امرى بيدي اطلقها كلما اريد فقبل الزوج وقع الطلاق وصح التفويض . البزازية .

٧ - نكحها على ان امرها بيدها صح . الدر المختار ج ٢ ص ٧٩٤ . (قوله صح) مقيد بما اذا ابتدأت المرأت فقالت زوجت نفسي منك على ان امرى بيدي اطلق نفسي كلما اريد او على اني طالق فقال الزوج قبلت واما اذا بدأ الزوج لا تطلق ولا تصير الامر بيدها . رد المختار .

٨ - وفي وكالة شرح الطحاوي تعليق الاطلاقات بالخطر جائز بالتوكيل واذن العبد في التجارة والطلاق والعتاق وتعليق التمليكات بالخطر لا يجوز . خلاصة الفتاوى كتاب البيوع .

٩ - اذا قال الرجل لغيره زوجنى امرأة فاذا فعلت فامرها بيدها

فزوجها الوكيل امرأة ولم يشترط لها ذلك كان الأمر بيدها . قاضيخان .
 ١٠ - ولو وكلت رجلا بالنكاح فشرط الوكيل عليه انه اذا تزوجها
 يكون الأمر بيدها فزوجها منها صار الأمر بيدها بحكم تفويض الزوج .
 البزازية .

١١ - جعل امرها بيدها ان شرب المسكر او غاب عنها فوجد
 احد الشرطين فطالقت نفسها ثم وجد الشرط الآخر لايتمكن من الايقاع
 مرة اخرى . البزازية .

١٢ - ثم الشرط على وجوه ان كان مما يقتضيه العقد ومعناه انه
 يجب بالعقد من غير شرط فانه لا يوجب فساد العقد وان كان لا يقتضيه
 العقد على التفسير الذي قلناه ولكن يلائم العقد يعنى يؤكد موجب
 العقد جاز العقد . خلاصة الفتاوى .

١٣ - فاذا امتنع نائب القاضى منابه ففرق بينهما وتلك
 الفرقة تطليقة بائنة النكاح لايقبل الفسخ عندنا وانما يقع بائنة
 لان المقصود وهو دفع الظلم عنها لايحصل الا بها ولها كمال مهرها
 وتجب العدة . هداية باب العنين .

١٤ - القاضى يجعل ابن المفقود وكيلًا في حقوقه لان المفقود
 بمنزلة الميت . قاضيخان .

١٥ - وللقاضى ان يقضى بما علم في قضائه في المصر علم في
 مجالس القضاء اوفى غيره . قاضيخان .

١٦ - القضاء حجة من جميع الشرع لان القاضى نائب الشرع
 فيما يقضى ولهذا لا يضمن اذا اخطأ . الكشف الكبير .

١٧ - وفي الجامع الصغير ولو كان معلقا بشرط يصير الأمر بيدها
 اذا وجد الشرط . خلاصة الفتاوى .

١٨ - وفي المعلق بالشرط انما يصير الأمر بيدها اذا جاء الشرط .

حمادیه . و یصح تعلیق طلاق المنکوهة بالشرط و كذلك الامر بالید و یقع عند وجود الشرط . کافوری . المعلق بالشرط کالمعجز عند وجود الشرط . برجندی . لا فرق بین المعجز والمعلق عند وجود الشرط . البزازیه . ولوکانا فی بلدة ولم یجئ علیها سنة اشهر فالمعلق بالشرط ینزل عند وجوده . فصول العمدادی .

۱۹ — ولو جعل امرها بیدها علی انه ان غاب عنها ثلثة اشهر ولم تصل النفقة الیها تطلق نفسها متى شاءت فبعث الیها خمسين درهما قال ان لم یکن هذا قدر نفقتها فی هذه المدة صار امرها بیدها . عالمگیریه .
۲۰ — اعدام الفساد حقا للمشرع واجب کما فی المحيط . قهستانی .

وتجب علی الحکام اجراء الاحکام الشرعیة بین المسلمین . نوادر القتاوی .

۲۱ — و اذا تزوج امرأة علی الفی علی ان لا ینخرجها من البلد او علی ان لا یتزوج علیها فان وفی بالشرط فلها الیسمی وان تزوج علیها . او اخرجها من البلد فلها مهر مثلها . القدوری .

۲۲ — رجل جعل امر امرأته بیدها علی انه ان غاب عنها کذا مدة تطلق نفسها متى شاءت رجل جعل امر امرأته بیدها علی انه متى ضربها بغير جنایة تطلق نفسها . خلاصة القتاوی .

۲۳ — و شرط آنکه اگر این ناکح مذکور بر سر این منکوحه خود را دیکر بخواد یا سریه کرد یا یکسال هلالی متوالی از وی غیبت نماید چنانچه درین مدت نفس و نفقه این ناکح مذکور باین منکوحه وی نرسد و یا این ناکح مذکور این منکوحه خود را از سر غضب بی جرم و جنایت شرعیہ بزندان مؤلم چنانچه از آن ضرب بر عضوی از اعضا وی اثر ظاهر گردد این منکوحه مذکور بوقوع هر یک از این شروط مذکور وکیل باشد از قبل این ناکح مذکور که پای خود را بیک طلاق بکشاید هر وقت خواهد . فرائد غیاثیه لیوسی بن محمد بن شهاب البخاری .

۲۴ - وكره اخذه اى اخذ البذل ان نشز الزوج لقوله تعالى وان اردتم استبدال زوج مكان زوج و آتيتن احديهن قنطا را فلا تأخذوا منه شيئا ولانه او حشها بالاستبدال فلايزيد في وحشتها باخذ المال وكره اخذ الفضل اى الزائد على ما وقع اليها من المهر ان نشزت . الدرر .

۲۵ - وان كان النشوز من قبله يكره له ان يأخذ منها عوضا لقوله تعالى وان اردتم استبدال زوج الى ان قال فلا تأخذوا منه شيئا ولانه او حشها بالاستبدال فلايزيد وحشتها باخذ المال وان كان النشوز منها كره له ان يأخذ منها اكثر مما اعطاها . هداية . نهى الاخذ منها عند عدم نشوزها او كونه عنه . فتح القدير .

۲۶ - جعله (الطلاق) بيد الرجال على النساء لاختصاصهن بنقصان العقل وغلبة الهوى وعن ذلك ساء اختيارهن وسارع اغترارهن ونقصان الدين وعنه كان اكثر شغلهن بالذنيا وترتيب المكائد وافشاء سر الازواج وغير ذلك . فتح القدير .

۲۷ - العجز عن الانفاق لا يوجب حق الفراق . وقال الشافعى لها ان تطالب من القاضى ان يفرق بينهما ويكون ذلك فسحا وعلى هذا الخلاف اذا عجز عن اداء المهر المعجل قبل الدخول فان فرق القاضى بينهما وهو شفعى المذهب نفذ قضاؤه لانه قضى في فصل مجتهد فيه ليس فيه نص ولا اجماع فينفذ قضاؤه عند الكل وان كان القاضى حنيفيا لا ينبغى له ان يقضى بخلاف مذهبه الا اذا كان مجتهدا ووقع اجتهاده على ذلك وان قضى مخالفا لرأيه من غير اجتهاد عن ابي حنيفة في نفاذه رواينان وكذا في كل فصل مجتهد فيه وان لم يقض القاضى ولكنه امر شفعى ليقضى بينهما في هذه الحادثة ان لم يكن القاضى مأذونا بالاستخلاف او كان مأذونا الا ان القاضى او المأمور اخذ في ذلك شيئا لا ينفذ قضاؤه عند الكل لان قضاء القاضى فيما ارتشى باطل عند الكل . وان لم يأخذ شيئا ففرق المأمور جاز تفريقه وان كان الزوج غائبا فرفعت المرأة الأمر الى القاضى واقامت

المرأة البينة على ان زوجها الغائب عاجز عن النفقة وطالبت من القاضى ان يفرق بينهما فان كان القاضى حنفيا فقد ذكرنا وان كان شافعيا و فرق بينهما قال مشايخ سمرقند جاز تفريقه لانه قضى في فصلين التفريق بسبب العجز عن النفقة والقضاء على الغائب وكل واحد منهما مجتهد فيه وعندنا القضاء على الغائب لا يجوز لكن لو قضى ينفذ قضاؤه في اظهر الروايتين فجاز التفريق قال الشيخ الامام الاجل الاستاذ لا يصح هذا التفريق لان القضاء على الغائب انما يجوز عند الشافعى وينفذ فى احدى الروايتين عن ابي حنيفة اذا ثبت المشهود به وههنا لم يثبت المشهود به عند القاضى وهو العجز لان المال غاد ورائح فعسى يصير الغائب غنيا ولا يعلم به الشاهد لما بينهما من المسافة وكان الشاهد مجازفا فى هذه الشهادة . قاضيان ٣٩٩ .

٢٨ - سئل فى رجل معسر تزوج بكرا بالغة ولم يدفع لها مهرها المشروط وتعجيله ولم ينفق عليها ولم يكسها وقد اضر ذلك بحالها جدا هل يجب له احد الامرين اللذين امر الله تعالى بهما بقوله (فامساك بمعروف او تسريح باحسان) وهل اذا فسخ النكاح ما كرم يرى الفسخ بذلك يفسخ لشدة الضرورة . اللاحقة بها واضطرارها اليه ام لا اجاب نعم يجب على الزوج احد الامرين اللذين انزلهما الله تعالى على رسوله صلى الله عليه وسلم بقوله عز وجل (فامساك بمعروف او تسريح باحسان) وفى صدر الشريعة واصحابنا لما شاهدوا الضرورة فى التفريق لان دفع الحاجة الدائمة لا يتيسر بالاستدانة والظاهر انها لا تجوز من يقرضها وغنى الزوج فى المال متوهم استحسنا ان ينصب نائبا شافعى الذنهاب يفرق بينهما وقد اختار كثير من علماءنا ذلك عند شدة الضرورة وهو مما ينشرح صدر الفقيه لما فيه من دفع الخرج والاضرار بالنساء والله تعالى اعلم . الفتاوى الخيرية ٧٧٠ .

٢٩ - اعلم ان العجز وان لم يوجب التفريق عندنا لكن لو فرق القاضى هل ينفذ قضاؤه ام لا قال الاستروشنى اذا ثبت العجز بالشهود

فان كان القاضى شافعى المذهب وفرق بينهما نفد قضاؤه وان كان حنفيا لا ينبغي له ان يقضى بخلاف مذهب الا اذا كان مجتهدا ووقع اجتهاده على ذلك . ذخيرة .

٣٠ - ارتحل الى مذهب الشافعى يعزر . السراجية . قال الامام الجوزجاني فيمن انتقل الى المذهب الآخر اخاف عليه ان يذهب ايمانه وقت النزاع لانه استخفى بمذهبه . الدر المختار ورد المختار .

٣١ - ولا يفرق بينهما لعجزه وتؤمر بالاستدانة عليه اى تؤمر بان تستقرض عليه وتصرف الى نفقتها حتى ان غنى الزوج يؤدى فرضها هذا عندنا واما عند الشافعى فالقاضى يفرق بينهما لانه عجز عن الامساك بالمعروف ينوب القاضى منابه فى التسريح بالامسان واصحابنا لما شاهدوا الضرورة فى التفريق لان دفع الحاجة الدائمة لا يتيسر بالاستدانة والظاهر انها لا تجب من يقرضها وغنى الزوج فى المال امر متوهم استحسنا ان ينصب القاضى نائبا شافعيًا يفرق بينهما . شرح الوقاية .

٣٢ - له اربع نسوة والى جارية اراد شراء جارية اخرى فلامه رجل يخاف عليه الكفر لقوله تعالى (الا على ازواجهم او ما ملكت ايمانهم فانهم غير ملومين) له امرأة او جارية فاراد اخرى فقالت اقتل نفسى له ان يأخذ ولا يمتنع لانه مشروع قال الله تعالى (لم تحرم ما احل الله لك تبغى مرضات ازواجك والله غفور رحيم) وفى التسرى على الزوجة مخالفة دين النصارى وكذا فى التزوج بامرأتين . البرازية .

٣٣ - وكل الزوجات فى القسم سواء الخ وظاهر كلامه ان الزوج لو خاف ان لا يعدل فى القسم لم يجزله ان يتزوج اخرى كما فى الخلاصة وغيرها لكن فى شرح التأويلات جازله ذلك فان الامر فى قوله تعالى (وان خفتن ان لا تعدلوا فواحدة) اى الزموها محمول على الندب . قهستاني .

٣٤ - وليس لها ان ترفع الامر الى القاضى حتى يجبر الزوج

على ان يجعل امرها بيدها . البزازية . ليس للمرأة ان ترفع الى القاضى حتى يجبر الزوج ان يجعل امرها بيدها . خزانة الفتاوى .

٣٥ - فى الفتاوى امرأة قالت ان زوجى يطيل الغيبة على فطلبت كفيلا بالنفقة قال ابو حنيفة ليس لها ذلك وقال ابو يوسف اخذ كفيلا بالنفقة شهرا واحدا استحسانا وعليه الفتوى فلو علم انه يمكث فى السفر اكثر من شهر اخذ عبد ابى يوسف الكفيل باكثر من شهر وعن ابى يوسف ايضا لو كفل بنفقته ما عاشت اوكل شهر او ما بقى النكاح صح وقال ابو حنيفة هو على شهر واحد ولو ضمن لها نفقة سنة جاز وان لم تكن واجبة ولو طلقها رجعيًا او بائنا والمسئلة بحالها كفل بنفقة عدتها كل شهر لان العدة من احكام النكاح . فتح القدير .

٣٦ - ويتخير عند محمد الزوجة بالثلثة الاول وبكل عيب لا يمكنها معه المقام الا بضرر . قوستانى . وقال محمد لها الخيار اذا كان الزوج على حال لا تطيق المقام معه لانه تعذر عليها الوصول الى حقها بمعنى فيه فكان بمنزلة ما لو وجدته مجبوبا او عنينا . كفاية شرح الهداية .

٣٧ - سئل عن غاب زوجها ولم يترك لها نفقة فاجاب اذا قامت بينة على ذلك وطلبت فسخ النكاح من قاض يراه ففسخ نكاح وهو قضاء على الغائب وفى نفاذ القضاء على الغائب روايتان عندنا فعلى القول بنفاذه يسوغ للحنفى ان يزوجه من الغير بعد العدة واذا حضر الزوج وبرهن على خلاف ما ادعت من تركها بلانفقة لا تقبل بينته لان البينة الاولى ترجحت بالقضاء فلا تبطل بالثانية واجاب عن نظيره فى موضع آخر ما اذا فسخ النكاح حاكم يرى ذلك ونفذ فسخه قاض آخر وتزوجت غيره صح الفسخ والتنفيذ والنزوح بالغير ولا يرتفع بحضور الزوج وادعاء انه ترك عندها نفقة فى مدة غيبته الخ فقوله من قاض يراه لا يصح ان يراد به الشافعى فضلا عن الحنفى بل يراد به الحنبلى فافهم . رد المحتار .

٣٨ -- وقال مالك والاوزاعى الى اربع سنين فينكح عرسه بعد ما

كما في النظم فلو افنى به في موضع الضرورة ينبغي ان لا بأس به على ما اظن . قهستاني .

٣٩ - قلت ونظير هذه المسئلة عدة ممتدة الطهر التي بلغت بروية الدم ثلاثة ايام ثم امتد طهرها فانها تبقى في العدة الى ان تحيض ثلاث حيض وعند مالك تنقضي عدتها بتسعة اشهر وقد قول في البرازية الفتوى في زماننا على قول مالك وقال الزاهري كان بعض اصحابنا يفتنون به للضرورة واعترضه في النهر وغيره بانه لاداعي الى الاقناء بمنهه الغير لامكان الترافع الى مالكي يحكم بمنهه وعلى ذلك مشى ابن وهبان في منظومته هناك لكن قد منا ان الكلام عند تحقق الضرورة حيث ام يوجد مالكي يحكم به . رد المحتار .

٤٠ - امر السلطان انما ينفذ اذا وافق الشرع والافلا . الاشباه . اي يتبع ولا يجوز مخالفته وان طاعة الامام في غير معصية واجبة فلو امر بصوم يوم وجب . رد المحتار ملخصا .

٤١ - جعل امرها بيدها ان ضربها بغير جنابة فضررها ثم اختلفا فالقول له لانه منكر وتقبل بينتها على الشرط المنفى . الدر المختار . فان اختلفا في وجود الشرط اي ثبوته ايعم العمى فالقول له مع اليهين لانكاره الطلاق ومفاده انه لو علق طلاقها بعدم وصول نفقتها اياها فادعى الوصول وانكرت ان القرل له وبه جزم في القنية لكن صحح في الخلاصة والبرازية ان القول لها واقره في البحر والنهر . الدر المختار ٤٩ . وان اختلفا اي الزوجان في وجود الشرط فقالت وجد الشرط في الملك فوقع الطلاق وقال بخلافه فالقول له مع يمينه لانه المنكر . قهستاني

٤٢ - ويكون النكاح واجبا عند التوقان فان تيقن الزنا الابيه فرض . نهايه . وهذا ان ملك المهر والنفقة والا فلا اثم بتركه . بدائع . قوله ان ملك المهر والنفقة هذا الشرط راجع الى القسمين

اعنى الواجب والفرض وزاد في البحر شرطاً آخر فيهما وهو عدم خوف الجور اى الظلم قال فان تعارض خوف الوقوع في الزنا لوام يتزوج وخوف الجور لو تزوج قدم الثاني فلا افتراض بل يكره افاده الكمال في الفتح ولعله لأن الجور معصية متعلقة بالعباد والمنع من الزنا من حقوق الله تعالى وحق العبد مقدم عند التعارض لاحتياجه وغنى المولى تعالى . رد المحتار . ويكون سنة عند الاعتدال ومكروها لخوف الجور فان تيقنه حرم ذلك . الدر المختار . اى ان تيقن الجور حرم لان النكاح انما شرع لمصاحبه تحصيل النفس وتحصيل الثواب وبالجور يآثم ويرتكب المحرمات فتنعدم المصالح لرجحان هذه المفساد . رد المحتار .

٤٣ - فان مدار الشريعة بعد قواعد الايمان على حسم مواد النساء لبقاء العالم ولذا قال في البحر وظاهر كلامهم ان السياسة هي فعل شيء من الحاكم لمصاحبه يراها وان لم يرد بذلك الفعل دليل جزئى . رد المحتار . وفي الدرر المنتقى عن معين الحكام للقضاة تعاطى كثير من هذه الامور حتى ادامة الحبس والاغلاظ على اهل الفساد بالتمتع لهم والتخليى بالطلاق وغيره . رد المحتار .

٤٤ - الباب الخامس في قدر ما تصبر المرأة عن زوجها اعلم ان غاية ما تصبر المرأة عن زوجها اربعة اشهر فما فوق ذلك يفد صبرها وتخون زوجها ولهذا ترى نساء الغائبين مائلات الى الفسق لغيبة ازواجهن وتعطيهم اياهن واصل ذلك ان اميرا لمؤمنين عمر بن الخطاب كان يعس ذات ليلة فسمع امرأة تقول شعر :

(الاطال هذا الليل وازور جانبه * وارقتى ان لا خليل الاعبه)
 (فو الله لولا الله لا رب غيره * لزمنع من هذا السرير جرائبه)
 (مخافة ربي والحياء يكفنى * واكرم زوجى ان تنال مراكبه) .
 فلما اصبح سأل عنها قالوا فلانة بنت فلان زوجها غائب فذهب الى ابنته حفصة فقالت يا بنية انت زوج النبي صلى الله عليه وسلم واوثق

نساء العالمين في نفسى وانى جئتك لاسألك عن مسألة من امور المسلمين فلا تستحيى منى واصدقيني كم تصبر المرأة عن زوجها قالت اربعة اشهر قال وخمسة قالت وخمسة قال وستة قالت الالبمشقة فارسل الى المرأة القائلة امرأة لتكون معها وكتب الى امراء الاجناد ان لا يغيبوا رجلا فوق اربعة اشهر فينبغى لكل امير ووزير ان يحفظ هذه القاعدة والله اعلم (?) .

٤٥ - ففى جميعها اى جميع الالفاظ اذا وجد الشرط انتهت اليمين لانها غير مقتضية للعموم والتكرار لغة فبوجود الفعل مرة يتم الشرط واذا تم وقع الحنث فلا يتصور الحنث مرة اخرى الا بيمين اخرى او بعموم ذلك اليمين وليس فليس الخ الا فى كلمة كلما فانها تنتهى اى اليمين فيها بعد الثلث فى الحرة والاثنتين فى الامة . مجمع الانهر .

خاتمه

وعده مزه موافق ، متعدد مكتوب بلرله بيان ايدلن مطالعه لرى بو اورنده درج ايتدك . بونلرى اوقوب بر فكر حاصل ايلمك ممكن اولور ظن ايدلنور . اگرده كندى قوممز ومعيشتمزه لازم اولان بر احتياجهزى دفع ايلمك واداره اسلاميه يه هم نوع اعانت ايتمك نيتميله ادب دائره سنده محاكمه يازوب ، مذكور مسئله حقنده خلاصه وآچيق نتيجه بيان ايدن اولور ايسه مع المهنونيه قبول ايدلنور ايدى .

(رضاء الدين)

تذییل

(۱)

اوشبو ایکنچی طبعده «مطالعه» یه مناسبتلی اولان شیلری جمع ایدوب اوشبو «تذییل» ده درج ایدلدی. مطالعه نشر اولندیغی صوک، خاتمه ده اولان رجامزه بناء بر قاچ ذاتلر «محاكمه» لر هم یازمشلر ایدی. بونلری ایسه برادر عزیزمز حجة الحکیم افندی المحمودی، رساله شکله ترتیب ایدرک «انتقاد الأقوال بالتحقیق فی تجویز النکاح بالتعلیق» نامیله تسمیه ایتمشیدی. بوگوزل اثر الحاج موسی افندی حضرتلرینک «خاطره» رساله سیله برابر کچن سنه لرده، قزان شهرنده خزینه مطبعه سنده طبع ایدلنهرک نشر اولندی. مبارک بر اثر اوله رق ادبا وفضلا اللرنده تدول ایدلمکده در. اون ییدی عددمکتوبدن عبارت اولوب آره ده قریم، تغلیس، مفتیلری حضرتلری طرفندن یازلان مکتوبلر هم وارد.

(۲)

مطالعه رساله سی ترتیب ایدلدیکی صوک آنک حقنده اولان مکتوبلر:

برنجی مکتوب — مطالعه ده اولان «مقدمه» کزی داملا حاجی حضرتلریله بر مجاسده او قودق، تصویب و تحسین ایتمکن غیری سوز بوله مادی. باریک الله سبحانه فیکم و شکر سعیکم. بو مقدمه ده

اولان بعض مقاله‌اری کرچه داملا شهاب حضرت مزمرحوم افند مزروح الله سبحانه روحه فی اعلی العلیین بیان قیلیمش ایسه ده بو کبی آچیق وترکی هم هر بر ملاغه لازم اولوق درجه ده وهر کیمک نظری دوشار روشک میدانه قویمایه موفقی اوله امشیدی. بونی طبع قیلدروب همه گه بهره مند اولوق طریقه سنی فعلیتنه ایرشدر گای ایدکز. تاکه نائل اجر عظیم، اولوا و اخرا ذکر جمیل و حیات سرمدینی فائز اوله سز انشاء الله تعالی، بعد بومسئله نی کافه علماء ای الذین یظن انهم من اهل الحل والعقد عرض قیلمه گز بسیار بسیار مناسب دوشوبدر. اگرچه بعضیلرنده بعض جهندن و بعضیلرنده بعض بر جهندن نظرلرنده قصور فهملنور ایسه ده، مجموعندن خیلا نفع مترتب اولدی. یعنی هر کیم بر جهتنه نظر قیلهش ایمش، بوا ایسه در واقع علمانک شاندنددر. اما جمیع جهاتنی احاطه ایدوب سوز آیتو چیلر واقع باردر. بلکه مستوعبا نظر ایتمک رجال شانددر. بعضیلرک نظری کنظر هذا القاصر بو امرده نساء ضعیفه نی ضرب رجال جهالبن تخلیص ایتمک ایهش. لان استماع تظلم النساء الضعیفة من وجه الضرب الشدید المبرج بسبب کونه سکران وهو اکثر و بسبب ثوران غضبه فی امر مع کونه صحیحا لکون النساء عنده امة موضوعة للقهر والاستخدام کیفما کانت یغلبنی بحیث اکاد امتنع من الأکل والشرب الی مدة یوما او بعض یوم. وقد وقع عندی حین کونی فی القرية وبعد قدومی ونزولی فی هذه البلدة بحیث لا یحصی ولو المدة غیر طویلة و لهذا من عادتی اکثر الوعظ فی هذا الباب بعد الجمع والاعیاد. والمرأة المحرومة منذ عشر سنین بل ازید من التزوج ولم تعش مع زوجها الی قلیلا الان موجودة فی بیت الفقیر خادمة و فی القرية کانت متعددة. بس اوشبونلرنی کوز او کمزده کوروب طور و مز سببندن قرغانچ اولوب، بلا تأمل کاشکی اوشبونک کبی مبتلار، بوندن صوک اوله مازسه ایدی دیه کتبت ما کتبت [۱] و بعضیلر ظاهرده اوزنده کورن قوت رجولیت

[۱] مطالعه ده اولان (۲۵) نچی بکتوبه امضاً ایتدیکی سوکنده کندی اسمندن یاشرون بر مکتوب کوندرشیدی. بوسوزندن مرادی شول مکتوبیدر. مذکور مکتوب مطالعه به درج ایدلما مشیدی.

و احتیاج الی تعدد الزوجات سببندن شول ماده نك ردینه ذهن صرف ایلمشدر. وهو عندی سواء ای اجن نفسی لاتبالی اشترط هذا او لا. و بعضیلر خاتونلر ك سرکشانگری سببندن زوجلرنی حیران ایتدیکارنی مشاهده ایدوب، شول شرطنی ردایدرك تقریر ایلمشدر. و بعضیلر عامه معنور و محل هم عقد که قدر تلمری اولمیان اماملری ملاحظه ایتمشدر. و بعضیلری کذا و بعضیاری ده کذا. سزله بویله اطناب حاجت دگل ایدی، فقط علمانك فکرلری تورلیسینك تورلی جانیه کندیکنی تماشا ایدوب مثلند اولدیغمن یازدم. مجتهدون علی الاطلاق، و مجتهدون فی المذاهب اختلافلری هم بویله سببلره مبنی اولسه كرك دیه تفکر دریاسینه طالدم. کوب کیمسه دن بریولی جواب آلمق سزك نظر صائبکزدن اولوب، مقدم زمانلرده اولمادیغنی تخطر ایلدم. بعض جوابلرده حاجت دگل و سؤال ایلمیان مادهلر هم و ارایسه ده، حریت ایله سؤال ایلدی یکینه کوره هر کیم ما سنج بالبالنی اظهار ایتشه اولسه كرك. بز نظرده بوهم یاریدر، هر نه عدم تعییب شرط اولسه كرك. بجز ان یصدر عن شخص خیر فائق و قول لائق کما قالوا انظر الی ما قال ولا تنظر الی من قال. رجعت الی المقصود اولا كافة الناس که الزام ایلمای یارامازی؟ بلکه تعلیق ایله عقد که رخصت، متصرفلر طلب ایدرلرایسه بلا خوف تعلیق ایله عقد ایدکز تعلیق ایدلمازسه دخی مؤآخذه یوق، دیه اعلان ایدلسه اولی اولمازمی؟. اوشبو قدر ایله حاجت اورنلرده حاجت اداء ایدلنوب، مبین استحاله کمظلومیة المرأة و مهر و میتها اندفاع تابسه كرك. اذ الحاجة لاتقع غالبا فی الاعالی الذین یعسر فی مجلسهم العقن بالتعلیق و التادر لایبنی علیه الحكم. اما الزام هذا بحیث یعب الذارك ویسال و یحکم بسبب مخالفة القانون فلاخفاء فی انه امر عظیم عسیر من وجوه کثیرة. در واقع بن ناقص بو الزام جهتلرنی و بعد الزام هر قانغی امام بو اشنی بر وفق واجب تقریر ایدله آلورمی؟

بس خام اولدیغنده علی ما هو المقرر خاتونی ادعاء فرقت ایدر، واقعه اولمیان وما اشبه ذلك احتمال لرنی، اوشبوجو ابلرنی کورمازسه م بیلما ایدر ایدم. فکرم فقط اوزمی ملاحظه ایتمیه محصور ایهش. لکن صورت تعلیق علی الوجه الانسب میترقیه یه یازلنوب طرفین اوزرینه تفهیم بعدنده « اوشبوشرط ایله آلدکمی؟ ویردگمی؟ » دیه اجمال اوزرنده عقد ایتدیرمک غیر عسیر ایهش. ایدمی، آخر رساله ده اولان طلبکنزه مخاطبار زمره سینه داخل اولمق ادعاسنک دکل ایسه مک، قصورمه معترف اوله رق، « مطالعه » نی مطالعه صوکنک، مالها وما علیها بر قدر فهم ایدلمش کبی ظن ایدوب، اوشبونلرنی یازدم. در واقع اکابر نکاهلرنک بعضیلرنی مذاکره مشکل اولوردای، وعند النکاح ذکر الطلاق مشئوم کورله، دیبان سوزلر موجه کورله در. مع هذا آنی کما ذکر مهاره فی التقریر نی مالک کیمسه برده ثقیل اولماز دای ایدوب کنایه ایله اشنی تمام ایلسه کړک، دیه جواب ویرلور. لکن فیه مافیه لان التفهیم مما لابد منه والالفات الغرض فیعود المحذور. ثم كالمنا مع حضرة الاخوند بعد اتمام مطالعة مقدمتکم انه لابد علی هذا لمن تصدی الامامة من العلم ما یعجز عنه الا النادرون کنفس وُلّف المقامة ومثل حضرة الشیخ الجیستایی، وشبخنا هذا (زین الله الخالیدی) الطوری. واما امثالنا فلا بد من ان یقول فی حقهم لولم یخرج فتواهم من کتاب ای کتاب کان ولومن مختارات المتأخرین لکفی والالم یوجد الامام القادر للفتوی. الداعی المحب المخلص العیید المتوسل الی الله باقوی الذریعة المعتصم بحبل الرحمة والغفران ملاخواجه جان. (۱۳۱۴-۱۸۹۷) ذوالحجّة ۱۲ جوزا ۰۱۲.

ایکنچی مکتوب — « مطالعه » گوزل بر اثر اولمش ایهش. اهمیتلی اولان بر مسئلهء دینییه دیله آلتوب، سؤال و جوابلر، علماء زمان و اخلافهزه عیان کورله چکدر. بونک سببندن کله چکده هم کوزل

فکر لر چقسه ایدی . «تزايد العلوم بتلاحق الافکار» قضیه مسامه دندر .
جزاکم الله تعالى خیر الجزاء .

استرلیتامی شورنده محمد عارف الرموی ۲۸ نجی شوال ۱۳۱۵ سنه .
اوچنجی مکتوب — «مطالعه» کزی حضرتلرینه
او قودم . حضرت ایسه اوّل امرده «رضاء الدین افندی کج آدم بویله
شیلره شروع ایتنامه لی ایدی» دیمشیدی . فقط بن : «برادر محترمک
عمری اوزون وجانی ده راحت اولسون ، بوشء برخ متدر «دیم ،
ورساله یی تماما او قودم . مزبور ، نیچوندر صوکره بر قدر تفکره قالدی ،
فقط سزک «معله اماملری قاضیلردر» دیر ککزه راضی اولمادی . هم
آنار قاضی مطلق ده قاضی محکم ده دکلار ، دیدی . برادر عزیز !
بویله خدمت لکر کردن بن زیاده ممنونم . بو ایسه عمومه متعلق بر مسئله
هم ده هم بر مسئله در . هر شیءه بر مقدار راضی اولمیانلر اولنور ،
بوگنا باقوب اش اشلنماز اولسه دنپاده هیچ اش اشلنمیه چکدر .

جان وکولکن خیر خواهکن غلمان الکریمی . ۱۱ نجی مارت
۱۸۹۸ سنه .

دورتنجی مکتوب — «مطالعه» حقنده بر کیمسه نک :
«لو کان فی بابہ للنظم مفخرة * الفت فی مدحه الفا من الکتب»
«لکنه البحر فی کل الفنون فما * اهداء در الی بحر من الادب»
دیدیکی قولینه امثالا سکوت اید بیورم . بونی نشردن مرام
عالیکز طلب افکار و محاکمه بین الاقوال اولمه سی آکلاشلنزر . بوگنا
امثالا بن هم وقتیله کندی فکر لر می عرض ایده چکم .
دعاکوی وجوی حجة الحکیم المحمودی . ۴ نجی ذوالحججه ۱۳۱۵ سنه .
«آوباتقان» .

بشنجی مکتوب — بوگلمه مدرس احمد اللطیف نک تعلیقسن
نکاح الوغ یوادر ، دیدیکی بلبای محمد الواعظ وسنبر ولی الله قولینه

موافق در . زیرا تعلیقه مخاطره کوب ، و لذلک اوتوز اوچ امام نفی طرفنده اولوب ، اوتوز امام متردد اولمشلر . جامع الصغیرک نکاح درست شرط باطل دیدیکی الوغ یولار . فقیه ابواللیثک ، شرط خاتون طرفندن اولسه درست ، دیه تأویلمنی باقی اماملر آلسه لرده من بعد هیله دیه ذکرى کچوک یول اولدیغینه دلالت ایده در . چونکه خلاف نص امرلرنی شاملدر ، اکرده کچوک یول اولمایه ایدی مینزله مدرسی مهد جانک آلتی تورلی بحثی کله از ایدی . تجویز ایسه الوغ یولنی ترک ایدرکه دلیل اولماز . استرلیتامق مدرسی خیر اللهک منقیلر خاتونلرنی تفریق حقتک محکمه طرفندن اکراه ایدلنوب طلاق ایتدرسه دیریکی نظام هم شرعه موافق در . استاوروپول جمال الدینک ، محکمه اسلامیه بوکبیلرده محله اماملرینه تفریق حقتده مختاریت ویرسه نایب نصبنه لزوم یوق دیریکی ، اماملر مستقل قاضیلر دنیلن سوزکه موافق در . فقط بو وقتک استرلیتامق اخوند عنایت اللهک منقیلره محکمه اسلامیه نک تفریق فتوای کافی دیدیکنی بر آز توسیع کرک اوله در . پیترپاول مدرسی احمد ولینک لا اقل باشقه مذهبلر ایله حکم ایتدرمک بابنده محکمه اسلامیه مساعدله ایلسه ، و اماملر طرفندن ایدلن تقدیرده تنفیذ قیلسه دیریکی ، سامار شهاب الدینک نقل مذهب ایله ویاکه مرجوح روایت ایله اولسه ده تفریق ایدلسه ایدی دیدیکندن آر جدر . چیلای مدرسی عبید اللهک امام مالک مذهبی کبی فتوی و امام محمد قولنک مخیره دنیلن کفایه لر روایتنه موافق در . اعلام نامه ده کل نکاح اولکچیجه باقی اولوب ، ضرورت اولدیغنک عدل شاهد لر و اماملرک بلانفسانیت یقینا علملری ایله جبر رجال یاعدم نفقه یاتعنر وصول الی حقها بمعنی فیه امام مهد قولنجه ثابت اولسه غائب که وکیل نصب ایوب ، اماملر تفریق ایله حکم ایدرلر و سندی میتریفه گه یازارلر دینلسه ، رضاء الدینک محاکمه سی همه اماملره معقول اولور ایدی .

آنتنچی مکتوب — «مطالعه» فی مطالعه ایدوب حضور قیلدیق .
 خصوصاً تقدمه سنه خيلا علم وافادات كثيره ، تتبعات وتدقيقات بيان
 ايدلمشدر . در نهايت نصح ولم يحترق واقع اولوبدر . جواب يازانلرك محل
 شبهه لرينه جواب شافي اولورلق روشده در . بر موضعه كل كمده بر آز
 سوزيازوب قويدم بلاقص في البدء ولاشعور في الاطناب ففي ذلك الموضوع
 كتبت كما في الدر المختار يقول ناظره : كم ترك للاواخر العلماء الذين
 خلوا في الاوائل . بارك الله فيكم وشكر سعيكم لقد فهمت ما لم يفهم
 الى الآن كثير من العلماء الرسميين لان كثيرا منهم نظره قاصر جدا
 فيحكم معتقدا في قوله وحكمه انه غاية الكلام في المرام لا يجوز الانتقال
 اصلا من الذنب فمن انتقل فهو يستحق التعزير ويفهم هذا مطلقا
 لا يخصص بشيء ولا يستثنى منه موضعا فيتم بهذا في كل موضع كلامه فيعجز
 عن حل جميع المشكلات ويتقاعد عن كل اصلاح كل مهم مشكل ويحسب
 انه يحسن صنعا ففي تحرير اتك لامثال هذا بيان شاف كاف يقنع انشاء
 الله تعالى في كل موضع مستشكل وهو الموفق المعين وهو في عون العبد
 مادام العبد في عون المسلمين الاخوان .

الداعي الراجي ادون خدمة طلبة العلم الشريف ملا خواجه جان
 ۱۰ محرم الحرام ۱۳۱۶ سنه [۱] .

يدنچي مکتوب — اثر غير تركز اولان «مطالعه» نام اثر كزى
 كوردك . اولنده ذكر ايدلن فائده لرى لذت ايله او قودق . قاضى
 وعمل بالحريث حقنك اولان فكر كزه آيروجه تحسين ايتدك . عبد الرحمن
 بن اسماعيل العمري ۱۵ محرم ۱۳۱۶ سنه . حاجطرخان .

سكزنچي مکتوب — عالمير فتوالرني جمع ايدرك تاليف ايتدك كزى
 رساله في كوروب تحسين قيلدىق . بعض آدملر مجرد عقل ايله اوزون
 ياز مشلر ايمش . بز ايسه امر فتوى روايتدن باشقه معقول اولماز
 فكريله اصول وروايات فقط يازوب ايدك . لکن يازدقلمزك اكثرى

[۱] عالم جليل جارا الله الصاتشى رحمه اللهك اوغلى خواجه جان افنديدر . بو مکتوبي مطالعه طبع
 ايدلدىكى سوک ، اولكى مکتوبي طبع ايدلمازدن مقدم يازلمشيدى .

درج اولنمامشدر . بونده ایسه « لایصح تعلیق النکاح » ایله « النکاح بشرط یجوز » فی صورة ومعنا تطبیق و تفرقه ایدلمشیدی . اصول و فروعدن بیش آلتی مسائل درج اولنوب ایدی . بونلرک ترک ایدلمه سنده نه کی حکمت اولمشدر .

نور علی . ۲۰ نچی ایون ۱۸۹۸ سنه . بوا شهرنده .

طقوز نچی مکتوب — عالملرک جوابلرنی طبع قیلدروب کوزل ایلاشسز . ظنمه کوره عالمازمز نکاح ماده سنده زمان و مکان حاللرنی میزان ایلامای ، یالکز متقدمین و سلفی و قدلرینه نظر ایتمهشلر ، و شیهدیکی زمانمزه اولان حادثه لری شرع شریفه تطبیق طوغروسنه نوع مساهله ده اولمقده لر ایمش .

الفقیر المخلص موسی بن فتح الله . آخوند قریه سنده .

اونونچی مکتوب — « مطالعه » نامنده اولان رساله کزی کوروب تحسین ایتمک . علماء کرامک فکرلرنی روایت ایتمدیکنن باشقه ، باشنما خبیلی مفید تحقیقلر و ارایمش . الله تعالی سعیکزنی مشکور ایلسون . الداعی و الراعی عبدالحق ابن الشیخ ملاعطاء الله . ۷ نچی مای ۱۸۹۸ سنه . قاضیلی ایلنده .

اون برنچی مکتوب — « مطالعه » نام اثرکزده حاجطرخان عالملرینک اسملری و فکرلری درج اولنمادیغی ایچون تأسف ایتمک . بو خصوصده عبد الوهاب حضرت اسینه مکتوب ارسال اولنمش ایمش . حالبوکه حضرت بونی بزه هیچ بیلد رمادی . اوشد ااق حاجطرخان شهرینک مسجدری ، و مسجد لر حضورینه نصب ایدلان اماملرک تاریخلری حقیقده اولان مکتوب [۱] عبد الوهاب حضرت قولنده شول حالنجه طوره در .

[۱] بویله مکتوب ، مفتی حضرتلری اسمندن یازلقوب ، بر ایکی دفعه تکرار ایدلمش ایسه ده ، عبد الوهاب حضرت طرفندن جواب یازلامشدر . مشار الیه حضرتلری بوکی اشری کندیسی اشلمیه تنزل ایلماز ، و اهلی بولوب ده اشلمیه بیورماز ایمش . بومناستله ادبالردن بریک : « استرخان علماسندن تاریخ ایله تملیق وسائر عمومه حاجتلی اولان مسائل صورلماز ، آنچق قمز و شیافت مسئله لری صورله بیلور ! . » دیدیکی خاطرزه کلور . قنظ بزم فکرمز بویله کلدلر . بونجه عالملری و بونجه تاجرلری اولان ، بواسلام شهری ، حمیتلی عالمردن شاید خالی اولنماز .

آخوند الحاج عبدال مختار الحاج عبدالصالح اولغلی . ۱۲ نجی مای
۱۸۹۸ سنه . حاجطرخان شهرنده .

اخطار : بو مکتوبلرجه له سی کندی اسمهنه اولوب ، دیباجه وباشقه
چوق یرلری حذف ایدلنهرک نقل اولندی . بو قیدالین دخی چوق
مکتوبلر وار ایسه ده مضمونلری بونلر مضمونلریله بر روشده اولدیغندن
یازلامادیلر . بوندن باشقه « مطالعه » دن ناراضی اوله رق یازلان بر
مقدار مکتوبلر وار ایدی ایسه ده بونلری یازمیه هم لزوم کورلمادی .
زیرا بونلر ، مطالعه ده یازلان شیلرک خطاء ایدکنی دلیل ایله اثبات
ایلمای وانتقاد یوللوده سویلنمای ، یالکنز : « فلان سوز درست اولمازه
کیرک ، زیرا بزم داملا شویله دیبور ایدی ؛ فلان مسئله شویله واسه کیرک
زیرا « بزم داملا هر وقت شونی سویلر ایدی » دیمکن عبارت ایدی .
شیمدی بزلر بر عصارده مزکه : « مجتهدلر سوزی شریعت قاشنده دلیل »
دیه آغز آچمکن قورقوب قانتراپ طور دیغنز وقت ، عادی داملا لر
سوزلرنی دلیل ایتیمیه نه وجهله اقتدار من اوله بیلور ؟ اویله دگلمی ؟ ! ..

۳

۴۰ نجی حاشیه گه متعلق تعلیق قدر

مخفی اولمایه که عند مزده موجود اولان (جامع الفصولین) ده
ابن عابدین ده گی کبی بلا واو « عند العدل » مفرد صیغه سنده واقع
اولمشدر . وبونک دخی صحیح اولوب ، واو ایله « عند العدل » واقع
اولان نسخه ننگ غلط وغیر صحیح اولمقی ادنا تاامل ایله واضح وغیر
خفیدر . زیرا اطراف کلامه امعان نظر ایله ملاحظه ومطالعه اولدیغنده
مشخص ومصرح اولنورکه اوشبو مقام اضطراب واشکال مقامی اولدیغندن

حرج و ضروریاتی دفع و حقوقی ناسی ضیاعدن حفظ وصیانت ایچون
 نصاب شهادتک نقصانی و خصمک عدم حضوری امر اهنه التفات و نظر
 اولند ایوب عدل و احدک طلاق و امثالی موادده شهادتی قاضی عندنده
 تزویر و حیلہ دن خالی اوامق غلبہء ظن حجت شرعیہ سنہ تصادق ایدر
 ایسه شهادتک صحیحیله اولان حکمی صحیح و نافذدر. بس واحد عدلک
 شهادتیله حکم مقام و سعنته ایسه باطل و قرار فوق اوزره مقام حرج
 و ضروریاتده ایسه نافذدر. بو صورتده فوقده «مطالعه» ده مذکوره
 «کوب کیده سہار ایچون سبب اشتباه اولدی» عبارتده آرتق مجال و محل
 قالماز فتأمل. بو کلاممک تقویہ سی و عزیز الوجود اولان دین
 قارنداشلمزک علم و دانشلرنده ازدیاد و بصیرتلمی منظور یله دلائل
 آتیة الذکر دخی ایراد قیلنور: و فی نوادر ابن سماعه عن محمد فی
 حاکم اخبر باعتاق رجل عبده او بطلاق رجل امرأته (الی ان قال)
 رجوت ان يكون فی سعة منه كذا فی المحيط. هندیه فی الباب الثانی
 عشر فی قضاء القاضی باقل من شهادة الاثنین. ص ۳۳۹ - ۳۴۰.
 الفصل الثانی فی العمل بخبر الواحد فی المعاملات. یقبل خبر الواحد
 (الی ان قال) فان غلب علی رأیه ذلك عمل علیه و الا فلا كذا فی
 السراج الوهاج. هندیه جزء ل ص ۳۱۰. و الاشتهار یكون بطریقین
 احدهما ان یسمع من جماعة كثيرة لا یتصور تواطؤهم علی الكذب و فی
 هذا لا تشترط العدالة و لا لفظها و الثانی ان یشهد عند عدل بلفظ الشهادة.
 خانیه فی الشهادة. الشهرة انما تكون اما بالتواتر او باخبار من یشق به
 حتی لو اخبره واحد یشق به جاز و اشترط بعضهم رجلین اورجلان و امرأتین.
 اختیار فی الشهادة ص ۳۹۰. و استدلل علی كون خبر الواحد هو جباللعمل
 بالكتاب و السنة اما الكتاب فقوله تعالی (الی ان قال) علی انه انما
 يدل علی القبول دون وجوبه الخ ماخصا. تلویح ج ۲ ص ۳۱ - ۳۲.
 تنمة: ما كان من الدیانات یكتفی فیہ خبر الواحد العدل كهلال رمضان

(الی ان قال) و شرط الامام العدد او العدالة. طحطاوی ج ۱ ص ۴۴۷. ودخی ۱۰۸ نجی ماده ده (قوله بخبر ثقة) مقامینه و ۱۰۹ نجی ماده ده و کلام المصنفی کالرافعی مقامینه رجوع بیورلسون.

انتهی

زاقافقازیه ننگ اهل سنی اداره^۶ روحانیه سنده صدر نشین و زاقافقازیه مفتیسی حسین افندی غائبوفی حضرتلرینک «مسائل شرعیة علی منہب الامام الاعظم ابی حنفیة» نام اثرندن نقل اولندی. ہندیہ، طحطاوی، تلویح، کتابلرندن نقل ایمن عبارتلرک یالکز اول و آخرلرنی کوستروب، اورتالرنی نقل ایملامادی. حاجت اولان کیمسہلر مذکور کتابلرک اصل نسخہ لرینہ مراجعت ایدرلر. مفتی حضرت رسالہ سی ہم اوشبو کونارد، باصلنہ چق یاخود باصلشدر.

جوابہن :

اصول حنفیہ گہ کورہ بو کبی حقوق عباد دعوالرندہ؛ معروف اولان نصاب شہادت شرطدر. ہر نہ قدر فتاوی کتابلرندہ بونک خلافندہ سوزلر اولسون، قبول ایملماز. حالبوکہ مفتی حضرتلری نقل ایمن عبارتلر، معاملات و خبر مادہلری اولوب ما نحن فیہ دن دکلر. فقط حنابلہ عندندہ حقوقدہ ہم بر کشی حتی بر خاتون شہادتی مقبول اولور (۱)، بزم سوزمز ایسہ حنفی منہبنہ کورہ ایدی. ومع ذلك مفتی حضرتلرینک، کتابمزک حتی استطراد یوللو و تمثیل صورتندہ

[۱] کتاب الطریق الحکمیة فی السیاسة الشرعیة للعلامة شمس الدین محمد بن قیوم الجوزیة. رضی اللہ

کتوردکمز هاشیه لره قدر دقت ایله او قودقلرندن شول درجه مسرور اولدق که تعریفی ممکن دکدر. اصل بیوک آدم، علمه تواضعلی اولان کیمسه اولور. اگرده مفتی حضرت بو روشده انتقاد ایتیمیه ایدی، نه قدر مذهب کتابلرنی وخصوصا علماء حدیث و حقاظ اثرلرنی تتبع ایتمک نصیب اولمیه ایدی. شو یوزدن مفتی حضرتلری سببنن کوردکمز فائده مسابسزدر. جزاه الله تعالی خیرا.

۴

«مطالعه» ده جمع ایملن مکتوبلره امضا ایدن ذاتلرک بر مقرداری او شبو کونده دنیا یوزنده یوقلردر. بو فانی یه وداع ایدرک عالم ابدی یه سفر بیوردیلر. جناب الله مظهر عفو و غفران ایدوب، سعادت سرمدیه ایله مشرفی ایلیه. دیدکمز محترم ذاتلر او شبونلردر: احمد ولی بن تحفة الله، احمد ولی بن مناسب، ایشممه بن عبد الله، برهان الدین بن نصر الدین، خواجه جان بن جار الله، عبد الرشید بن صدر الدین، غلامان بن ابراهیم الکریمی، محمد جان بن خالد، محمد جان بن عبدالظاهر، محمد الواعظ بن عزیز الله، محمد بن محمد علی، منهاج الدین ابن مقصود ولی الله بن عبد الغفار.

«کل ابن انشی وان طالت سلامته»

«یوما علی آله حدباء ممول»

(رضاء الدین بن فخر الدین)

۱۳۲۱ سنه ۱۸ نجی شعبان «اوا» شهرنده.

فہرست

بیت	فہرست	بیت	فہرست
۴	قضاء . قاضیلق . امامت .	۳۸	محمد الراعظا الحقمافی .
۷	حکملرک سندلری .	۳۹	احمد ولی (سیمی) .
۹	مسئلہ لرک درجہ لری .	۳۹	احمد ولی (پیتر پاول)
۱۵	قاضی ومقتیلرہ لازم اولان شیء .	۴۰	مسعود (ویر خورال) .
۱۹	مسائل ایله احوالی تطبیق .	۴۱	محمد صفا النلاساوی .
۲۱	نکاح و طلاق .	۴۱	محمد لطیف (اورسکی) .
۲۴	دفقی حضرتلرینک استفساری .	۴۲	احمد اللطیف الطمتمقی .
۲۶	اوشبوداتلرک جوابلری .	۴۲	عطاء اللہ الکیچوکی .
۲۶	برهان الدین بن نصرالدین .	۴۳	حماد (اتقل) .
۲۷	حافظ الدین بن نصرالدین .	۴۳	عبد القریب الاقچواشی .
۲۸	شرف الدین البینزهوی .	۴۴	احمد حاجی الطوری .
۲۹	عبد الرحمن القشقاری .	۴۴	احمد الشریف الیچکروی .
۲۹	فیض الرحمن الاچبوله وی .	۴۵	محمد ظریف (پیتر بورغ) .
۲۹	ضیاء الدین الشغابی .	۴۵	عبد اللطیف الجرشمی .
۳۱	عبد الجبار التلیچی .	۴۵	میرزا زاهد الصفا کولی .
۳۲	موسی الاخوزنی .	۴۶	منہاج الدین (طویگلدی) .
۳۳	حمید اللہ الخالدی .	۴۶	محمد حکیم (چیلابی) .
۳۴	محمد الصاتشی .	۴۶	عنایت اللہ (ابرای) .
۳۴	غلمان الکریمی .	۴۷	شہاب الدین السماری .
۳۵	ایشہ محمد التونتاری .	۴۸	ولی اللہ السنبری .
۳۷	محمد علی الکرمانی .	۴۸	شاہ گردن السفری .
۳۸	محمد جان النورکایی .	۴۹	محمد جان الخالدی .

فهرست	بیت	فهرست	بیت
حاجی علی بن عیسی .	۴۵	همزه الطومی .	۴۹
محمد القاتح (اورنبورغ)	۴۶	عبید الله المید یاکی .	۵۰
میر نورالدین بن شاه احمد	۴۶	عبد الرشید بن صدرالدین .	۵۱
مصطفی بن کوبای .	۴۶	ایشه محمد بن عبد الله .	۵۲
روایتلر .	۴۷	عبد العلام (ایلک) .	۵۲
خاتمه .	۷۷	خیر الله السعیدی .	۵۲
تذیبیل .	۷۸	احمد بن جهان شاه .	۵۳
خواجه جان مکتوبی (برنجی) .	۷۸	جمال الدین بن سینی الدین .	۵۳
محمد عارف الرموی مکتوبی .	۸۱	خیر الله بن عبد الحبیر .	۵۵
غلمان السکریمی مکتوبی .	۸۲	اسحاق السعیدی .	۵۵
حجة الحکیم مکتوبی .	۸۲	محمد یوسفی القزانی .	۵۶
حافظ الدین مکتوبی .	۸۲	خیر الدین (مسقوا) .	۵۶
خواجه جان مکتوبی (ایکنچی) .	۸۴	احمد شاکر الاکرجوی .	۵۷
عبد الرحمن الحاجطرخانی مکتوبی	۸۴	نور علی (بوا) .	۵۸
نور علی البواوی مکتوبی .	۸۴	عبد الله الاسترلی .	۵۸
موسی الأخوندی مکتوبی .	۸۵	محمد شافع الارمتی .	۵۹
عبد الحق مکتوبی .	۸۵	برهان الدین الشبکاووی .	۶۱
همتار الحاجطرخانی مکتوبی .	۸۵	صفی الله بن عبد الله .	۶۲
زاقا قازیه مفتیسی حسین	۸۶	محمد کمال ابن دولت شاه .	۶۳
افندی یحیی .	۸۶	محمد شاکر (اورنبورغ) .	۶۴
آنک جوایی .	۸۸	عبید الله ابن علیکای .	۶۴
مطالعه ده مکتوبلری اولانلردن	۸۹	فتح البیان القارانی .	۶۴
وفاتلر .		عادلکری المؤمنی .	۶۵

خطا صواب

خطا	صواب	بیت یول	خطا	صواب	بیت یول
اختراع	احتراع	۲۱۱۳	لا یغیبوا	لا یغیبوا	۴۷۷
منسوح	منسوخ	۱۵۱۷	تداول	تداول	۱۱۷۸
ایددر	ایده در	۳۳۳	الی	الی	۲۲۷۹
الوفا	الوفاء	۱۲۶۷	ایتمه ملی	ایتمه ملی	۶۸۲
وفی الدرر	وفی الدر	۱۳۷۶	*	*	*

